

Karakteristik af 10.-klasse-elever

Del 1 i evalueringen af folkeskolens 10. klasse

2011

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Karakteristik af 10.-klasse-elever

© 2011 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

EVA sætter komma efter Dansk Sprognævns anbefalinger, dvs. at der som hovedregel ikke sættes komma foran ledsætninger.

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-647-5

Indhold

Forord	5
1 Resume	7
2 Indledning	13
2.1 Formålet med evalueringen	14
2.2 Evalueringens design og metode	15
2.3 Analysestrategi	17
2.4 Projektgruppe	19
2.5 Disposition af rapporten	19
3 Elevsammensætningen i 10. klasse	21
3.1 Baggrundskarakteristika for elever i 10. klasse i 2010	21
3.1.1 Køn	22
3.1.2 Etnisk herkomst	22
3.1.3 Bystørrelse	23
3.1.4 Hjemmets uddannelsesniveau	25
3.1.5 Karakterer	27
3.2 Udvikling i elevsammensætning og uddannelsesvalg	28
3.2.1 Udviklingen i elevsammensætningen fra 2000-2010	28
3.3 Opsamling	32
4 Uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation	35
4.1 Elevernes uddannelsesparathed	35
4.1.1 Elevernes afklarethed om uddannelsesvalget	36
4.1.2 Elevernes faglige forudsætninger	40
4.1.3 Elevernes personlige og sociale kompetencer	42

4.2	Elevernes trivsel i skolen	44
4.2.1	Elevernes skolegang	44
4.2.2	Elevernes relationer til lærere og klassekammerater	46
4.3	Elevernes motivation for videre uddannelse	47
4.4	Opsamling	49
5	Valget af 10. klasse	53
5.1	Begrundelser for at vælge 10. klasse	54
5.1.1	Begrundelser for at vælge 10. klasse	54
5.1.2	Hvem har haft betydning for valget?	56
5.2	Årsager til valg af hvor eleverne skal gå i 10. klasse	57
5.3	Opsamling	61
6	Faktorer der har betydning for valget af uddannelse	63
6.1	Faktorer der baserer sig på registerdata	63
6.2	Faktorer der baserer sig på spørgeskemadata	66
6.3	Opsamling	69
Appendiks		
Appendiks A:	Dokumentation og metode	71
Appendiks B:	Statistisk model: Faktorer der forklarer elevernes uddannelsesvalg	79
Appendiks C:	Faktoranalyse	85
Litteratur		89

Forord

I slutningen af 9. klasse står alle elever over for et valg. Skal de fortsætte i 10. klasse eller starte direkte på en ungdomsuddannelse?

Fra skoleåret 2008/09 har 10. klasse været målrettet de elever som har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Den nye lovgivning skal ses i lyset af det store fokus der fra politisk side er på at understøtte de unges overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse, og i lyset af målsætningen om at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører en evaluering som sætter fokus på hvilken betydning 10. klasse har for at unge påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse. Denne første del af evalueringen undersøger hvad der karakteriserer elever der vælger 10. klasse, og hvilke faktorer der har betydning for elevernes valg. Evalueringen er gennemført på foranledning af formandskabet for Skolerådet.

Vi håber at den samlede evaluering kan være med til at kvalificere diskussionen af hvilken rolle 10. klasse spiller og bør spille i det uddannelsessystem vi har i dag.

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Resume

Fra skoleåret 2008/09 trådte der nye regler i kraft for folkeskolens 10. klasse. 10. klasse skal nu målrettes de elever som efter 9. klasse har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

Denne evaluering undersøger hvad der karakteriserer elever der vælger 10. klasse, hvordan elevgruppen har ændret sig gennem de seneste ti år, hvilke begrundelser eleverne giver for at vælge 10. klasse, og hvilke faktorer der har betydning for hvad eleverne vælger.

Evalueringen har ved hjælp af registerdata og en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse undersøgt disse spørgsmål og beskriver på denne baggrund de forskelle og variationer der er blandt elever der vælger at gå i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, sammenlignet med elever der vælger at begynde på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

Forskel på elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler

Samlet set viser evalueringen at der er stor forskel på hvordan de to elevgrupper – elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler – kan karakteriseres. Det gælder i forhold til baggrundskarakteristika som herkomst, hjemmets uddannelsesniveau, eget karakterniveau og urbaniseringsgraden det sted eleverne bor. Men det gælder også i forhold til hvordan de selv vurderer deres uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation for videre uddannelse.

Særligt er der forskel på elevernes karakterniveau, hjemmets uddannelsesniveau og urbaniseringsgraden og på elevernes vurdering af egne faglige færdigheder. Elever der vælger 10. klasse på efterskoler, har et højere karakterniveau og mødre med et højere uddannelsesniveau og kommer fra mindre byer end elever der skal begynde i 10. klasse på folkeskoler.

Elever der skal begynde i 10. klasse på efterskoler, lader til at være mere uddannelsesparate end elever der har valgt 10. klasse på folkeskoler. De er mere afklarede om deres uddannelsesvalg og

vurderer deres egne faglige kompetencer væsentligt højere end elever der har valgt 10. klasse på folkeskoler. De sociale og personlige kompetencer vurderer de to elevgrupper relativt ens.

Elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, vurderer deres relation til lærere og klassekammerater overvejende positivt. Særligt vurderer en stor andel af eleverne at relationen til deres klassekammerater er god. Elever der skal i 10. klasse, er samtidig karakteriseret ved at det kun er få som finder undervisningen spændende, og her adskiller de sig især fra elever som skal begynde på en gymnasial uddannelse, som i højere grad synes at undervisningen er spændende.

Størstedelen af de adspurgte elever er motiverede for at skulle i gang med en ungdomsuddannelse. Dog er eleverne generelt mere enige i at det er vigtigt at gennemføre en uddannelse, end de er enige i at de har lyst til at gennemføre en uddannelse. Elever der har valgt at gå i 10. klasse, er – ikke overraskende – karakteriseret ved at deres lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse er betydeligt mindre end blandt de elever som har valgt at påbegynde en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse efter 9. klasse.

Elevsammensætningen i 10. klasse har ikke ændret sig meget de seneste ti år

Evalueringen viser at der fra 2000 til 2010 har været en tendens til at færre vælger at begynde i 10. klasse på en folkeskole, og at flere vælger at påbegynde en gymnasial uddannelse. Mens tilslutningen til 10. klasse på folkeskoler dermed har været dalende de seneste ti år, har tilslutningen til 10. klasse på efterskoler været stabil.

Elevsammensætningen i 10. klasse på folkeskoler og efterskoler, på gymnasiale uddannelser og på erhvervsuddannelser har også været relativt stabilt gennem de ti år. Et kig på hvordan elevgruppen der vælger 10. klasse, har udviklet sig med hensyn til herkomst, hjemmets uddannelsesbaggrund og eget karaktergennemsnit, viser at der kun er sket en meget svag udvikling. Over en tiårig periode er andelen af elever der kommer fra hjem hvor længste uddannelse er grundskolen, generelt faldende. Siden 2008 har der dog været en svag stigning i denne andel af elever der vælger 10. klasse på folkeskoler. Blandt elever der vælger 10. klasse på efterskoler, er der til gengæld en svag tendens til at de i stigende grad kommer fra hjem med mellemlange og videregående uddannelser.

Evalueringen viser at der endnu ikke kan spores nogen særlige udviklingstendenser i forlængelse af den nye 10.-klasse-lovgivning fra 2008 som præciserer at 10. klasse udelukkende er for de elever som har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg.

Eleverne har forskellige begrundelser for at vælge 10. klasse

Af lovgivningen fremgår det at elever der vælger 10. klasse, skal have behov for yderligere faglig kvalificering for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Ser man på hvad der har haft betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse, fremgår det at elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, giver forskellige begrundelser for deres valg.

For elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, har faglig opkvalificering været et væsentligt, men ikke et primært mål. Disse elever har snarere været motiveret af at skulle et nyt sted hen med nye kammerater og nye lærere. For elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, forholder det sig anderledes. De har primært valgt at begynde i 10. klasse på en folkeskole for at forbedre sig fagligt og derved blive klar til en ungdomsuddannelse. Herudover har størstedelen af begge elevgrupper valgt 10. klasse for at blive afklaret omkring deres fremtidige ungdomsuddannelsesvalg.

Ligesom de to elevgrupper motiveres og påvirkes af forskellige forhold når de træffer beslutningen om 10. klasse, er det forskellige prioriteringer der ligger til grund for elevernes valg af konkrete 10.-klasse-tilbud. Det væsentligste for begge grupper er at skolen giver dem mulighed for at blive styrket fagligt. For elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, har det været væsentligt at de har haft mulighed for at få idræt og kreative fag. For elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, har det været vigtigere at skolen lå i nærheden af hvor de bor, at de har venner som går på samme skole, og at skolen samarbejder med forskellige typer af uddannelsesinstitutioner.

Evalueringen viser at beslutningsprocessen omkring valget – ikke overraskende – har været forskellig i de to elevgrupper. Elever der har valgt at begynde i 10. klasse på en efterskole, har truffet deres beslutning forholdsvis tidligt i skoleforløbet, dvs. før 8. klasse eller i 8. klasse, og de har især lyttet til venners og søskendes anbefalinger. Elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, har truffet beslutningen forholdsvis sent i skoleforløbet, og mange er først blevet afklaret i anden halvdel af 9. klasse. Disse elever er i høj grad blevet præget af hvad forældre, lærere og UU-vejledere har vejledt dem til.

Boksene nedenfor fremhæver nogle af de primære karakteristika der er ved de to elevgrupper:

Elever der vælger 10. klasse på en folkeskole:

- 10. klasse på en folkeskole vælges især af unge der kommer fra større byområder.
- Unge med ikke-vestlig baggrund vælger oftere 10. klasse på en folkeskole end 10. klasse på en efterskole.
- Størstedelen kommer fra hjem hvor grundskolen eller en erhvervsuddannelse er den længste uddannelse.
- De beslutter sig sent for at de vil i 10. klasse, og er usikre på om de har valgt rigtigt.
- Deres karaktergennemsnit i dansk og matematik er lavere end gennemsnittet, de vurderer at deres faglige kompetencer er forholdsvis begrænsede, og mange vurderer at de har svært ved at følge med i undervisningen og ikke deltager aktivt i timerne.
- De vurderer deres sociale kompetencer som rimeligt gode og synes især at de er gode til at lytte til deres kammerater hvis de har problemer, og til at sige fra over for deres kammerater.
- En tredjedel kan lide at gå i skole, og 12 % synes at undervisningen er spændende.
- De oplever generelt set at de har en god relation til både deres lærere og deres klassekammerater.

Elever der vælger 10. klasse på en efterskole:

- 10. klasse på en efterskole vælges især af unge som kommer fra mindre byer.
- Det er især etnisk danske unge som vælger efterskolen, og unge med ikke-vestlig baggrund er underrepræsenterede.
- Størstedelen kommer fra hjem hvor den længste uddannelse er en erhvervsuddannelse eller en mellemlang eller lang videregående uddannelse.
- De beslutter sig tidligt i skoleforløbet og føler sig sikre på at valget er rigtigt.
- Deres karakterer i dansk og matematik er højere end gennemsnittet, og de vurderer deres faglige kompetencer som rimeligt gode. Især mener de at de er gode til at løse opgaver selvstændigt.
- De vurderer deres sociale kompetencer som gode og synes især at de er gode til at lytte til og sige fra over for deres kammerater.
- Knap halvdelen kan lide at gå i skole, mens 14 % synes at undervisningen er spændende.
- De oplever generelt set at de har en god relation til både deres lærere og deres klassekammerater.

Flere faktorer har betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse

Evalueringen præsenterer en statistisk model der viser hvilke faktorer der har betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse.

Der er langt mindre sandsynlighed for at elever med anden etnisk herkomst end dansk og efterkommere af indvandrere vælger et efterskoleophold end at etniske danskere gør det. Elever fra hovedstadsområdet adskiller sig fra elever i resten af landet, idet der er mindre sandsynlighed for at de vælger et efterskoleophold. Drengene er mindre tilbøjelige til at vælge et efterskoleophold end piger, og elever der er 16 år eller derover, er ligeledes mindre tilbøjelige til at vælge et efterskoleophold. Jo højere uddannelsesniveau elevens mor har, og jo højere indkomst familien har, jo større sandsynlighed er der for at eleven vælger at gå i 10. klasse på en efterskole frem for i 10. klasse på en folkeskole. Derimod har morens tilknytning til arbejdsmarkedet ingen signifikant betydning for valget af uddannelse efter 9. klasse.

Sandsynligheden for at eleverne vælger 10. klasse på en efterskole frem for på en folkeskole øges hvis de vurderer sig selv som fagligt kompetente. Blandt elever der vurderer deres faglige kompetencer ens, vil der imidlertid være en større sandsynlighed for at elever der vurderer deres sociale kompetencer positivt, vælger at gå i 10. klasse på en folkeskole frem for på en efterskole. Elevernes skoletrivsel har ikke nogen entydig betydning for deres valg af uddannelse efter 9. klasse.

Jo vigtigere eleverne vurderer det er at få en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at eleverne vælger at begynde på en gymnasial uddannelse eller i 10. klasse på en efterskole frem for i 10. klasse på en folkeskole. Jo mindre lyst eleverne har til at gå i gang med en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at eleverne vælger at gå i 10. klasse på en efterskole.

2 Indledning

Fra skoleåret 2008/09 trådte der nye regler i kraft for folkeskolens 10. klasse. Disse nye regler fremgår af et nyt kapitel 2 a i folkeskoleloven (LBK nr. 998 af 16.8.2010). 10. klasse skal nu målrettes de elever som efter 9. klasse har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Denne ændring kommer bl.a. til udtryk ved at 10. klasse nu indeholder:

- Obligatorisk brobygning til mindst to forskellige uddannelser (hvoraf én skal være en erhvervsrettet ungdomsuddannelse eller en erhvervsgymnasial uddannelse)
- En række nye tilbudsfag der er målrettet ungdomsuddannelserne, og som indeholder uddannelses- og erhvervsafklarende elementer.

Desuden stilles der større krav til uddannelsesvejledningen og uddannelsesplanen som i 10. klasse skal anvendes som værktøj i den løbende vejledning af eleven om dennes fremtidige uddannelsesvalg.

De nye regler for 10. klasse skal ses i lyset af den tidligere regerings målsætning om at 95 % af en årgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2015. Formålet med 10. klasse bliver dermed at ruste flere til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse ved hjælp af tydeligere brobygning til ungdomsuddannelserne, tydeligere sammenhæng mellem de nye tilbudsfag og fagene på ungdomsuddannelserne og øgede krav til uddannelsesvejledningen. Fokuseringen på elevernes overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse skal på den måde sikre at flere gennemfører en ungdomsuddannelse¹.

10. klasse kan fortsat tages på nogle folkeskoler, men mange kommuner har oprettet særlige 10.-klasse-centre. Derudover kan 10. klasse tages på efterskoler og i visse kommuner på ungdomsskoler. Betegnelsen 10. klasse kan dog ifølge folkeskolelovens § 19 g kun anvendes om an-

¹ Der er også indført tiltag i folkeskolens udskoling – primært i 8. og 9. klasse – som kan ses i sammenhæng med lovændringen for 10. klasse. Det gælder eksempelvis vejledning om valg af ungdomsuddannelse og forløb med brobygning til ungdomsuddannelser.

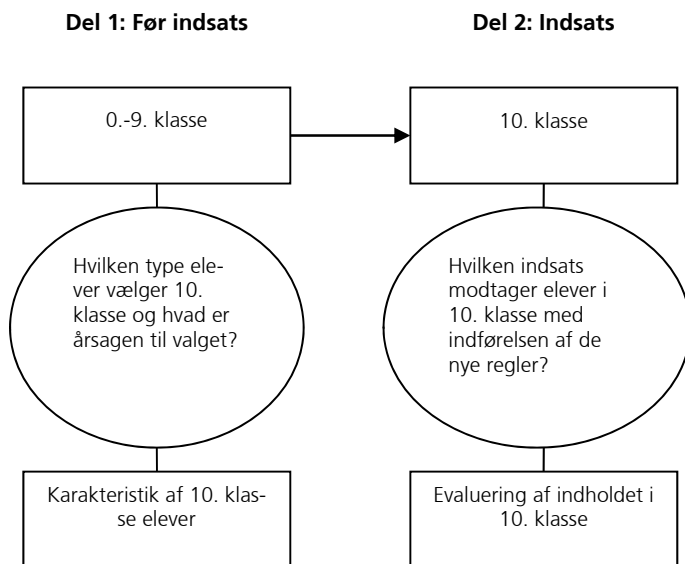
dre skoleformer end folkeskolen hvis undervisningen står mål med den obligatoriske undervisning i folkeskolens 10. klasse (LBK nr. 998 af 16.8.2010).

2.1 Formålet med evalueringen

Denne rapport er første del af en større evaluering der har som overordnet formål at undersøge hvilken betydning 10. klasse har for at unge påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse. Evalueringen foretages i to dele:

- Del 1: Karakteristik af 10.-klasse-elever
- Del 2: Evaluering af indsatserne i 10. klasse efter indførelsen af den nye lovgivning.

Figur 1
Evalueringens to faser

Formålene med denne første del af evalueringen er at undersøge følgende:

- Hvad karakteriserer elever der vælger 10. klasse?
- Hvilke faktorer har betydning for det valg elever i 9. klasse træffer om deres videre uddannelse?

Med afsæt i disse undersøgelsesspørgsmål er det formålet at diskutere om de elever der vælger 10. klasse, kan karakteriseres som tilhørende målgruppen ifølge lovgivningen, nemlig elever som

efter læreres og UU-vejlederes vurdering har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. I rapporten er der desuden fokus på om elevsammensætningen i 10. klasse har ændret sig efter indførelsen af lovgivningen i 2008/09.

Evalueringen vil fokusere på hvordan elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, kan karakteriseres, og hvilke faktorer der har betydning for de to gruppers valg om at gå i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. Når betegnelsen 10. klasse på folkeskoler anvendes, er det som en samlebetegnelse for 10.-klasse-undervisning der foregår andre steder end på en efterskole – dvs. på en folkeskole, på et 10.-klasse-center, på en ungdomsskole, på en privatskole eller på en kostskole (mere om dette i afsnit 2.2.2 om analysestrategi). I karakteristikken sammenlignes de to elevgrupper med elever der har valgt at forlade grundskolen efter 9. klasse og fortsætte på enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

2.2 Evalueringens design og metode

Evalueringen består primært af en omfattende kvantitativ undersøgelse, men rummer også et mindre, kvalitativt element i form af forundersøgelsen. Evalueringen består af følgende elementer:

- Forundersøgelse
- Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse
- Registerundersøgelse der beskriver alle elever der har afsluttet 9. klasse i skoleåret 2009/10.

Forundersøgelse: Deskresearch, gruppeinterview og telefoninterview

Evalueringen blev indledt med en forundersøgelse der ud over deskresearch af relevante undersøgelser bestod af en kvalitativ interviewundersøgelse blandt 9.-klasse-elever og telefoninterview med repræsentanter for Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU). Formålet var at få indsigt i elevernes overvejelser omkring valg og fravalg af 10. klasse og at opnå viden om hvilke faktorer der spiller ind på de unges valg af 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. De kvalitative interviewundersøgelser bidrog til at kvalificere den efterfølgende spørgeskemaundersøgelse.

Deskresearch

EVA har gennemført deskresearch af relevante nationale undersøgelser af elevers overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse. Formålet med deskresearchen var at kvalificere spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i 9. klasse.

Gruppeinterview med elever i 9. klasse

Indledningsvis blev der gennemført gruppeinterview med 4-5 elever i 9. klasse på to forskellige skoler, Skolen ved Sundet i Københavns Kommune og Grantofteskolen i Ballerup Kommune. Formålet var at opnå viden om elevernes grunde til henholdsvis valg og fravalg af 10. klasse. Denne baggrundsviden skulle sammen med interviewene med UU-vejledere sikre at relevante temaer i spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i 9. klasse blev dækket, og at der blev udvalgt relevante registerdata.

Telefoninterview med UU-vejledere

For at opnå viden om årsager til elevernes valg og fravalg af 10. klasse gennemførte vi telefoninterview med repræsentanter for de UU-centre der var tilknyttet de to skoler hvor vi gennemførte elevinterview. Disse interview suppleredes med interview med yderligere to repræsentanter for andre UU-centre så i alt fire vejledere blev interviewet. Ud over UU-vejledere fra Københavns Kommune og Ballerup Kommune indgik UU-vejledere fra Thisted Kommune og Aabenraa Kommune i forundersøgelsen.

Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.-klasse-elever

Formålet med undersøgelsen er dels at karakterisere de elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, og dels at forklare hvilke faktorer der har betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse. Spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i 9. klasse er repræsentativ.

Spørgeskemaundersøgelsen har til formål at afdække elevernes egen vurdering af deres:

- Uddannelsesparathed (faglige, sociale og personlige kompetencer og afklarethed om uddannelsesvalg)
- Skoletrivsel
- Motivation for at gå i skole
- Begrundelser for valget af uddannelse efter 9. klasse.

Da alle disse emner er vanskelige at indkredse med spørgsmål og udsagn som elever i 9. klasse kan forstå og relatere til, er spørgeskemaet udarbejdet med udgangspunkt i forundersøgelsen og testet i pilottest med elever i 9. klasse på to skoler.

Spørgeskemaet er udsendt postalt via klasselærere i 9.-klasser på 250 skoler til i alt 11.369 elever. Til det enkelte spørgeskema er knyttet den pågældende elevs navn og CPR-nummer så det har været muligt at koble elevernes besvarelser sammen med baggrundsinformationer om eleverne, fx forældrenes uddannelsesbaggrund og indkomstniveau. Spørgeskemaet er udsendt i april for at sikre at eleverne netop har truffet valget om hvad de skal efter 9. klasse.

Svarprocenten i spørgeskemaundersøgelsen er 93.

Herudover skal koblingen mellem den enkelte elevs besvarelser og CPR-nummer gøre det muligt i foråret 2012 at udsende nogle af de samme spørgsmål i forbindelse med anden del af evalueringen til de elever der har valgt at gå i 10. klasse. Denne opfølgning skal gøre det muligt at iagttage om der fx er sket en udvikling i elevernes skoletrivsel og motivation efter at de har gået et år i 10. klasse.

Registerundersøgelse af elever efter 9. klasse

Registerundersøgelsen giver viden om baggrundskarakteristika for elever der har afsluttet 9. klasse i skoleåret 2009/10. Ud fra registerdata fra Danmarks Statistik har vi karakteriseret de elever der har valgt 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, og sammenlignet dem med elever der har valgt at fortsætte på en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse efter 9. klasse. Karakteristikken og sammenligningen af elevgrupperne er foretaget ud fra:

- Køn
- Etnisk herkomst
- Bystørrelse
- Hjemmets uddannelsesniveau
- Karakterer i dansk og matematik.

Baggrunden for at udvælge netop disse faktorer er at forskning og tidligere undersøgelser viser at der er en sammenhæng mellem elevernes uddannelsesvalg og disse faktorer (se fx Hansen 1995, Danmarks Evalueringsinstitut 2010 og Baadsgaard 2011).

Ud fra registerundersøgelsen kan vi desuden beskrive elevsammensætningen ud fra de forskellige valg af uddannelse efter 9. klasse set over en årrække. Et særligt fokusområde i den forbindelse er at undersøge om der er sket en ændring i elevsammensætningen omkring skoleåret 2008/09 efter indførelsen af den nye lovgivning for 10. klasse.

2.3 Analysestrategi

Analysen er som nævnt foretaget med udgangspunkt i to typer af data: registerdata om baggrundskarakteristika for eleverne og data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i 9. klasse. Begge datakilder er blevet anvendt til at karakterisere hvilke typer af elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler.

Valget af relevante variable i registerundersøgelsen og ikke mindst formuleringen af spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelsen er foretaget med udgangspunkt i forundersøgelsens litteraturstudie og kvalitative interview.

Resultaterne af registeranalysen bidrager til at karakterisere de forskellige elevtypers baggrund. Desuden kan vi ved at analysere registerdata fra før og efter at den nye lovgivning for 10. klasse trådte i kraft i skoleåret 2008/09 undersøge ændringerne i elevtypernes karakteristika over en år-række med særligt fokus på om ændringerne sker omkring skoleåret 2008/09.

Data fra spørgeskemaundersøgelsen har bidraget til analysen af hvilke overvejelser der ligger bag elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse. Her har vi altså ikke karakteriseret eleverne ud fra baggrundskarakteristika, men ud fra deres egne svar på en række spørgsmål der omhandler begreber som uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation og årsagerne til deres valg. I analysen af spørgeskemadataene har vi lagt vægt på hvilke variationer der kan identificeres mellem elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, og elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole (herunder 10. klasse på folkeskoler, 10.-klasse-centre og ungdomsskoler). Data for elever der har valgt 10. klasse er desuden blevet sammenlignet med registerdata og besvarelser fra elever der har valgt at starte på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.²

Vi har valgt at opdele eleverne i de to grupper 10. klasse på efterskoler og 10. klasse på folkeskoler af to årsager. For det første vurderede vi efter en pilottest af spørgeskemaet blandt elever i 9. klasse at det var vanskeligt for eleverne at skelne imellem om undervisningen i den 10. klasse de havde valgt, foregik på en folkeskole, et 10.-klasse-center eller en ungdomsskole, men at de derimod godt kunne skelne 10. klasse på efterskoler fra de øvrige kategorier. For det andet er registrene i Danmarks Statistik opdelt i 10. klasse på efterskoler, på folkeskoler og på ungdomsskoler. Andelen af elever i 10. klasse på ungdomsskoler udgør imidlertid en meget lille andel af det samlede antal elever, hvorfor det var hensigtsmæssigt at slå kategorien sammen med 10. klasse på folkeskoler.

Endelig er registerdataene og spørgeskemadataene analyseret ved hjælp af en statistisk model. Modellen undersøger hvilke faktorer der har betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse. I den statistiske model har vi testet variablene i registeranalysen og alle de forklarende variable i spørgeskemaundersøgelsen som kan tænkes at have betydning for elevernes valg af uddannelse, i en multinominal logistisk regressionsanalyse.

Evalueringen tager udgangspunkt i et omfattende kvantitativt materiale. Vi har derfor løbende under udarbejdelsen af rapporten foretaget valg af hvilke data det er væsentligst at fremstille for at underbygge analysens hovedpointer. For de særligt interesserede læsere vil det være muligt at

² Ud over de elever der vælger at starte på en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse, findes der en mindre gruppe på ca. 5 % der vælger noget andet (fx at starte med at arbejde eller at starte på en produktionsskole). Disse har vi udelukket fra evalueringen for at mindske kompleksiteten.

se alt datamaterialet og en række figurer der ligger til grund for analyserne i tabelrapporten, på EVA's hjemmeside, www.eva.dk.

2.4 Projektgruppe

Projektgruppen på EVA har haft ansvaret for evalueringen og udarbejdelsen af rapporten og bestod af:

- Evalueringskonsulent Kristine Bang Nielsen (projektleder)
- Evalueringskonsulent Kristine Zacho Pedersen
- Metodekonsulent Mikkel Bergqvist
- Metodekonsulent Niels Peter Mortensen
- Metodemedarbejder Jacob Graulund Petersen.

2.5 Disposition af rapporten

Rapporten består ud over resume og indledning af følgende kapitler:

Kapitel 3: *Elevsammensætningen i 10. klasse* behandler med udgangspunkt i registerdata baggrundskarakteristika for de forskellige elevgrupper. Dermed beskriver dette kapitel eleverne ud fra deres køn og herkomst, hjemmets uddannelsesbaggrund, bystørrelsen og deres karaktergennemsnit. Desuden beskriver kapitlet den udvikling der er sket i elevsammensætningen fra 2000-2010.

Kapitel 4: *Uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation* karakteriserer eleverne med udgangspunkt i deres afklarethed om valget eller fravalget af 10. klasse og deres vurderinger af deres faglige, personlige og sociale kompetencer. I forlængelse af dette analyseres de forskelle og variationer der er mellem elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. Herudover karakteriseres eleverne ud fra deres egen vurdering af deres skoletrivsel og deres motivation for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

Kapitel 5: *Valget af 10. klasse* analyserer de begrundelser eleverne giver for at vælge 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. Af kapitlet fremgår det dels hvem der har haft indflydelse på elevernes valg, og dels hvad eleverne ønsker at opnå med at gå i 10.-klasse.

Kapitel 6: *Faktorer der har betydning for valget af uddannelse* præsenterer en statistisk model der lægger op til en diskussion af hvilke faktorer der har betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse. I den statistiske model inddrages både data fra registerundersøgelsen og data fra spørgeskemaundersøgelsen.

Appendiks A beskriver evalueringens dokumentation og metode, herunder bortfaldsanalyse og datavaliditet.

Appendiks B viser den samlede statistiske model der behandles i kapitel 6.

Appendiks C beskriver en faktoranalyse der ligeledes behandles i kapitel 6.

3 Elevsammensætningen i 10. klasse

Kapitlet karakteriserer de elevgrupper der har valgt at gå i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, sammenlignet med de elever der har valgt at afslutte folkeskolen efter 9. klasse og fortsætte på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

I kapitlet har vi valgt at beskrive elevgrupperne ud fra følgende baggrundsvariable:

- Køn
- Etnisk herkomst
- Bystørrelse
- Hjemmets uddannelsesniveau
- Karakterer i dansk og matematik.

Baggrundsvariablene er valgt ud fra hvilke faktorer der ifølge flere undersøgelser har betydning for unges uddannelsesvalg (se fx Hansen 1995, Danmarks Evalueringsinstitut 2010 og Baadsgaard 2011). Datamaterialet til baggrundskarakteristikken er indhentet fra Danmarks Statistik.

Kapitlet består af to afsnit. I det første afsnit gives et aktuelt statusbillede af elevernes baggrundskarakteristika alt efter om de har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole eller på en folkeskole. I det andet afsnit fokuserer vi på hvordan udviklingen i baggrundskarakteristikaene for elever i de forskellige tilbud har været fra 2000-2010. Dette gøres med henblik på at vurdere om der er sket en ændring i elevsammensætningen i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler i løbet af årtiet og særligt omkring skoleåret 2008/09 efter indførelsen af den nye lovgivning for 10. klasse.

3.1 Baggrundskarakteristika for elever i 10. klasse i 2010

I det følgende beskrives det hvordan elever der havde valgt at gå i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, fordelte sig i 2010.

3.1.1 Køn

Kønsfordelingen i de to typer af 10.-klasser – på henholdsvis folkeskoler og efterskoler – var ens i 2010. 49 % var drenge, og 51 % var piger. Sammenligner vi med elever der startede på en ungdomsuddannelse, var 47 % drenge og 53 % piger på de gymnasiale uddannelser, mens der var en klar overvægt af drenge på erhvervsuddannelserne – nemlig 70 %.

3.1.2 Etnisk herkomst

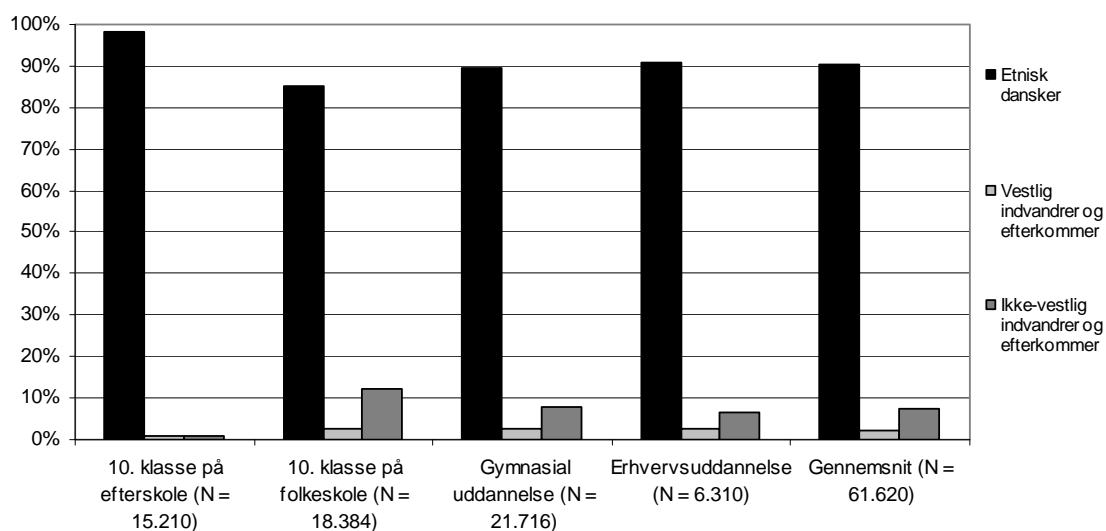
Elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse er undersøgt i forhold til elevernes herkomst. Herkomsten fordeler sig inden for tre kategorier:

- Etnisk dansker
- Vestlig indvandrere og efterkommer
- Ikke-vestlig indvandrere og efterkommer.

Analysen viser at der er forskel på elevsammensætningen i forhold til elevernes herkomst i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. Figur 2 illustrerer dette.

Figur 2

Elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse fordelt på herkomst i 2010 (andel i %)

Kilde: Danmarks Statistik.

Som figuren viser, udgør elever med anden etnisk herkomst end dansk en lille andel af det samlede antal elever. Det er bemærkelsesværdigt at elever med anden etnisk herkomst end dansk er

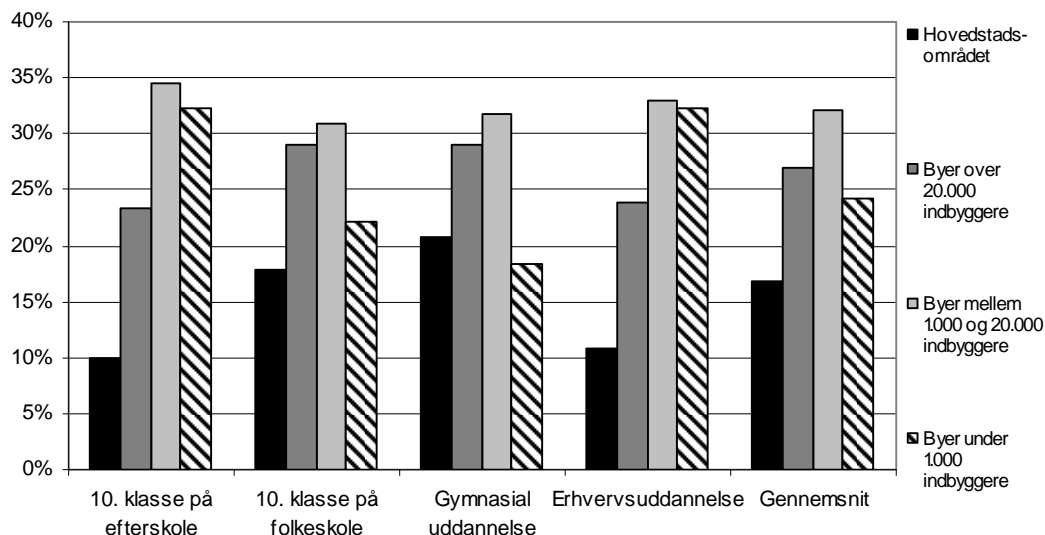
underrepræsenteret i 10. klasse på efterskoler, mens de er overrepræsenteret i 10. klasse på folkeskoler set i forhold til gennemsnittet. De udgør samlet set 10 % af eleverne inden for de forskellige uddannelsestyper, men kun 2 % af eleverne i 10. klasse på efterskolerne og 15 % af eleverne i 10. klasse på folkeskolerne.

Det samme mønster kunne EVA iagttage i *Evaluering af projektet Efterskoler – en indgang til det danske samfund* (Danmarks Evalueringsinstitut 2010). I den evaluering kunne vi se at andelen af elever med indvandrer- og efterkommerbaggrund fra ikke-vestlige lande kun er steget lidt over de senere år, på trods af at Efterskoleforeningen har haft særligt fokus på at tiltrække indvandre og efterkommere.

3.1.3 Bystørrelse

Elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse kan sammenholdes med urbaniseringsgraden det sted hvor de kommer fra. Forundersøgelsen, herunder interviewene med UU-vejledere forskellige steder i landet, indikerer at der kan være stor forskel mellem land og by med hensyn til traditionen for hvad eleverne vælger efter 9. klasse. Figur 3 viser at elever der har valgt at gå i 10. klasse på efterskoler, i højere grad end eleverne i de øvrige elevgrupper kommer fra de mindre byer.

Figur 3
Elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse fordelt på bopæl i 2010 (andel i %)
N = 6.314-15.210

Kilde: Danmarks Statistik.

Som figuren illustrerer, varierer sammensætningen af elever inden for de forskellige tilbud efter 9. klasse set i forhold til urbaniseringsgraden der hvor eleverne kommer fra. Jo større by eleverne kommer fra, desto større tilbøjelighed har eleverne til at vælge 10. klasse på en folkeskole frem for 10. klasse på en efterskole. Ser vi på de to ydergrupper, udgør elever fra hovedstadsområdet 10 % af eleverne i 10. klasse på efterskolerne og er dermed underrepræsenteret, mens de udgør 18 % af eleverne i 10. klasse på folkeskolerne. Elever fra byer med under 1.000 indbyggere udgør 32 % af eleverne i 10. klasse på efterskolerne og er dermed overrepræsenteret, mens samme gruppe udgør 22 % af de elever der går i 10. klasse på folkeskolerne.

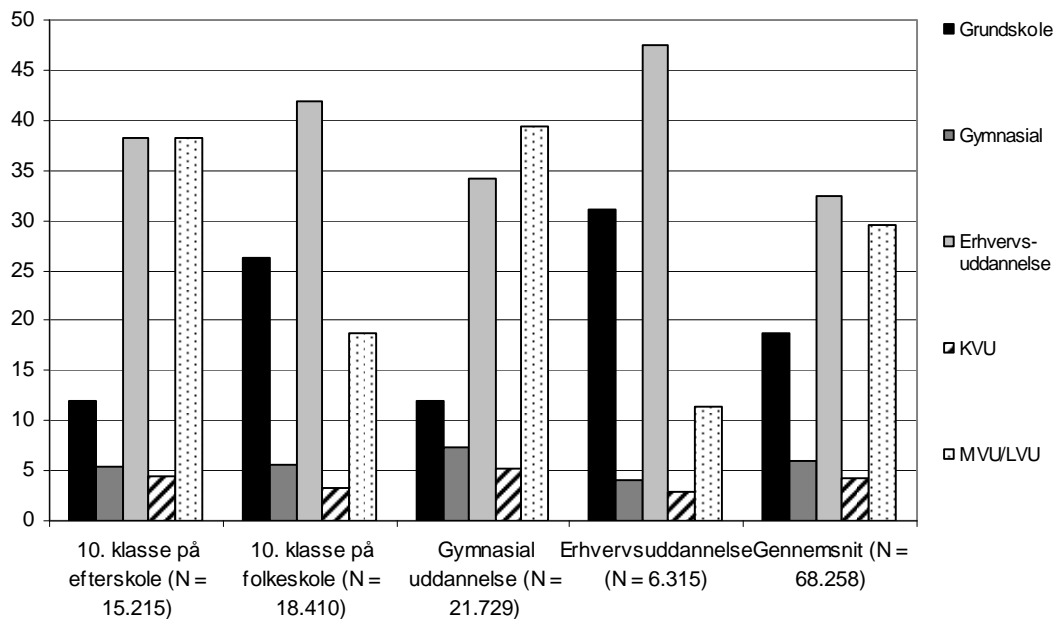
Sammenligner vi med elever der vælger at fortsætte på ungdomsuddannelser, er elevsammensætningen set i forhold til bystørrelsen relativt ens blandt elever i 10. klasse på efterskoler og elever på erhvervsuddannelser, mens sandsynligheden for at eleverne vælger en gymnasial uddannelse efter 9. klasse, er større, jo større en by eleverne kommer fra.

3.1.4 Hjemmets uddannelsesniveau

Elevernes valg adskiller sig fra hinanden når vi ser på hjemmets uddannelsesniveau. Hjemmets uddannelsesniveau har vi valgt at operationalisere til morens længste gennemførte uddannelse. Forskning viser at opvækstvilkår, herunder morens uddannelsesniveau, har betydning for de unges vej gennem uddannelsessystemet, og at der er en større risiko for at eleverne ikke gennemfører en uddannelse hvis forældrene ikke har gennemført en uddannelse efter grundskolen (se fx Baadsgaard 2011). På denne baggrund er det relevant at undersøge uddannelsesniveaut i hjemmet blandt de elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, og blandt de elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

Figur 4 viser morens uddannelsesniveau blandt de elever der har valgt henholdsvis 10. klasse på en efterskole, 10. klasse på en folkeskole, en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse efter 9. klasse.

Figur 4
Elevers valg af uddannelse efter 9. klasse fordelt på morens uddannelsesniveau i 2010
(andel i %)

Kilde: Danmarks Statistik.

Obs: KVVU = Kort videregående uddannelse, MVU/LVU = mellemlang videregående uddannelse/lang videregående uddannelse

Det fremgår af figuren at morens uddannelsesniveau overordnet set er højere hos elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, end hos elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. Andelen af elever hvis mors længste gennemførte uddannelse er en mellemlang eller en lang videregående uddannelse, udgør 38 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, og 19 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. Omvendt har 12 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, en mor hvis længste gennemførte uddannelse er grundskolen, mens dette gælder for 26 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole.

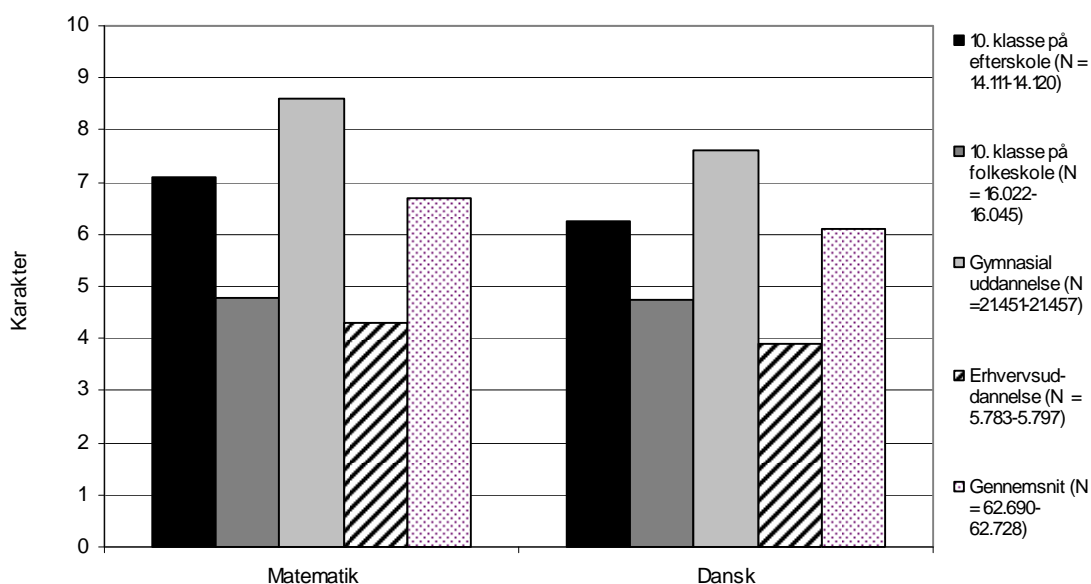
Morens uddannelsesniveau er – ikke overraskende – højest hos de elever der vælger en gymnasial uddannelse efter 9. klasse, og lavest hos dem der vælger en erhvervsuddannelse. De elever der vælger 10. klasse på en efterskole, og de elever der vælger at fortsætte direkte på en gymnasial

uddannelse, har mødre med omtrent samme uddannelsesniveau, mens mødrenes uddannelsesprofiler minder om hinanden hos elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, og elever der vælger en erhvervsuddannelse.

3.1.5 Karakterer

Ser vi på elevernes karaktergennemsnit i fagene dansk og matematik, viser der sig en forskel i hvad eleverne har valgt efter 9. klasse. Elevernes karaktergennemsnit er interessant at undersøge, da det er med til at give et billede af hvordan elever der vælger 10. klasse, klarer sig fagligt i skolen. Karaktergennemsnittet ses som et udtryk for elevernes faglige kvalifikationer og kan være med til at give et billede af om eleverne har behov for yderligere faglig kvalificering inden de påbegynder en ungdomsuddannelse. Figur 5 nedenfor viser elevernes karaktergennemsnit i dansk og matematik fordelt på deres valg af uddannelse.

Figur 5
Karaktergennemsnit i dansk og matematik fordelt på elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse i 2010

Kilde: Danmarks Statistik.

Som figuren illustrerer, har de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, et højere karaktergennemsnit i både matematik (7,09) og dansk (6,24) end de elever der har valgt 10. klasse på en

folkeskole (henholdsvis 4,77 og 4,76). Forskellen er mest udtalt i matematik hvor gennemsnittet er over to karakterer højere blandt de elever der har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole, end blandt de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. Figuren viser også at de elever der har valgt en gymnasial uddannelse, har det højeste karaktergennemsnit i begge fag, mens de elever der har valgt en erhvervsuddannelse, har det laveste karaktergennemsnit i begge fag.

3.2 Udvikling i elevsammensætning og uddannelsesvalg

Med lovændringen i 2008 præciseredes det at elever der vælger 10. klasse, skal have behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring om uddannelsesvalg, og ved at indføre et øget timetal, obligatorisk brobygning og uddannelsesplaner målrettede mod 10.-klasse-tilbuddene til den pågældende elevgruppe. Formålet er at skabe et skoleår der bidrager til faglig kvalificering og afklaring så eleverne efterfølgende bliver i stand til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

Et af målene med denne evaluering er at undersøge om der i tilknytning til den nye 10.-klasse-lovgivning fra 2008 kan iagttages en udvikling i elevgrundlaget blandt elever der vælger 10. klasse.

I denne analyse tager vi udgangspunkt i nogle af de samme registerdata som blev anvendt i afsnit 3.1. Formålet er at undersøge udviklingen i elevgruppernes herkomst, i morens uddannelsesbaggrund, i elevernes karaktergennemsnit etc. Tidligere undersøgelser har vist at der er en sammenhæng mellem disse faktorer og hvordan eleverne klarer sig fagligt i skolen. Derfor vil disse variable også indgå i denne evaluering sammen med en række variable fra spørgeskemaundersøgelsen som indikatorer på at eleverne kan have behov for yderligere faglig kvalificering.

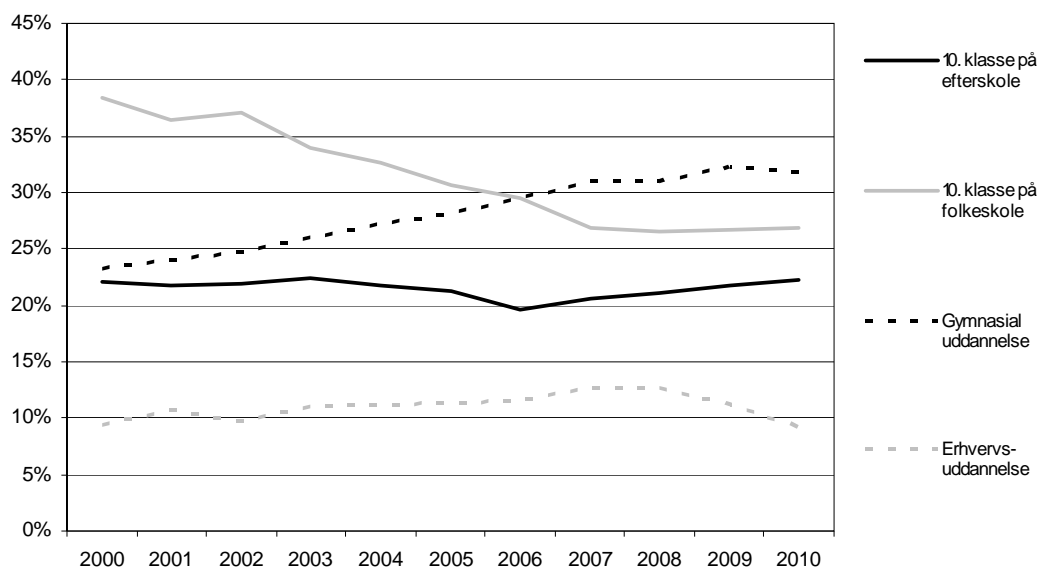
I afsnittet har vi analyseret hvordan elevgruppen generelt har udviklet sig gennem de seneste ti år, dvs. fra 2000 til 2010, med særligt fokus på udviklingen omkring skoleåret 2008/09 hvor lovgivningen blev implementeret. Tabelrapporten indeholder figurer der illustrerer udviklingen inden for de enkelte variable.

3.2.1 Udviklingen i elevsammensætningen fra 2000-2010

Analysen viser at der de seneste ti år har været en tendens til at færre unge vælger at gå i 10. klasse på folkeskoler. Særligt ses et fald fra 2000 til 2007, hvorefter andelen er steget svagt igen. Andelen af unge der vælger 10. klasse på efterskoler, har ligget nogenlunde stabilt gennem alle ti år, dog med et lille fald alene i 2006.

Figur 6 viser udviklingen fra 2000-2010 i andelen af elever der har valgt henholdsvis 10. klasse på en folkeskole, 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse.

Figur 6
Elevers valg af uddannelse efter 9. klasse, 2000-2010 (%)

Kilde: Danmarks Statistik.

Figuren viser at mens færre unge har valgt at gå i 10. klasse på en folkeskole, har en større andel af de unge valgt at begynde på en gymnasial uddannelse direkte efter 9. klasse, og i 2006 krydser de to kurver hinanden så der for første gang er flere elever der vælger at begynde på en gymnasial uddannelse direkte efter 9. klasse, end elever der vælger at begynde i 10. klasse på en folkeskole.

Der ses ingen markant ændring i elevernes uddannelsesvalg i forbindelse med indførelsen af den nye 10.-klasse-lovgivning i skoleåret 2008/09. Der er en svag tendens til at en større andel i disse år vælger en gymnasial uddannelse og 10. klasse på en efterskole og at en mindre andel vælger en erhvervsuddannelse, mens tilslutningen til 10. klasse på folkeskoler er stabil omkring dette skoleår. Dog vil det være naturligt at man først i de kommende år kan spore en evt. indflydelse som den nye lovgivning har haft på uddannelsesvalget, da det tager tid fra lovgivning implementeres, til der viser sig ændringer i praksis.

Udviklingen i elevsammensætningen i 10. klasse på folkeskoler

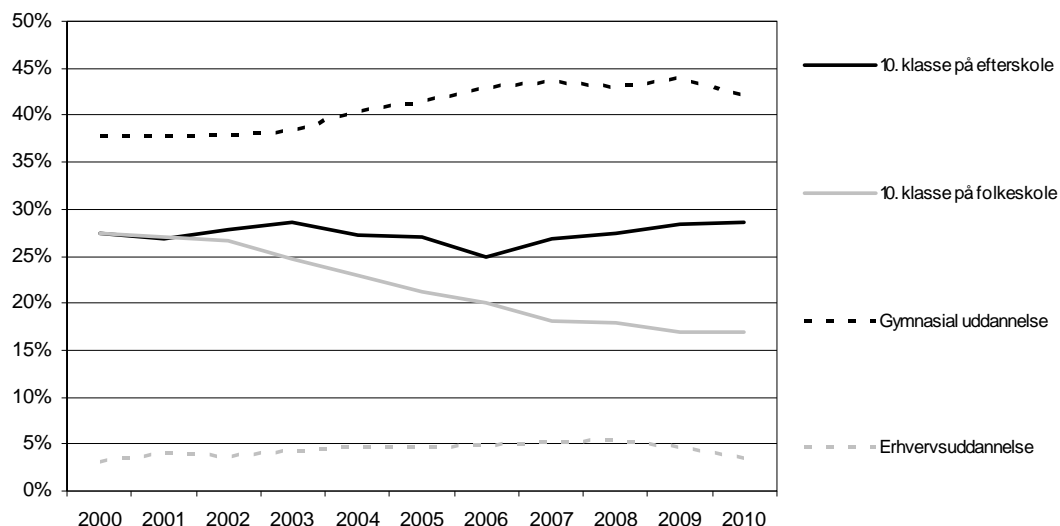
Når vi ser på udviklingen i elevernes etniske herkomst, hjemmets uddannelsesbaggrund og elevernes karakterer blandt de elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, er der overordnet set

kun sket en meget lille udvikling – både set over de seneste ti år og set specifikt siden 2008. Elevgruppen der vælger 10. klasse på en folkeskole, har dermed kun i begrænset omfang ændret sig fra 2000 til 2010.

Der er bl.a. sket en udvikling i elevernes herkomst. Andelen af indvandrere og efterkommere af ikke-vestlig oprindelse som vælger 10. klasse på en folkeskole, er faldet fra 54 % i 2000 til 45 % i 2010, andelen af indvandrere fra vestlige lande som vælger 10. klasse på en folkeskole, er faldet fra 42 % til 33 %, og andelen af elever med dansk herkomst som vælger 10. klasse på en folkeskole, er faldet fra 38 % til 25 %. Uanset herkomst er der altså en faldende tilslutning til 10. klasse på folkeskoler, men mest markant er nedgangen blandt elever med dansk herkomst. Fra 2008 hvor den nye 10.-klasse-lovgivning trådte i kraft, ses der ingen særlig udvikling. Her falder andelen af unge i 10. klasse på folkeskoler fortsat. Blandt alle unge, uanset etnisk herkomst, er der en tendens til at de i højere grad vælger at påbegynde en gymnasial uddannelse.

I 2000 valgte 45 % af de elever hvis mors længste gennemførte uddannelse var grundskolen, 10. klasse på en folkeskole, mens andelen udgjorde 38 % i 2010. I 2008 var det imidlertid 34 % af de elever hvis mors længste gennemførte uddannelse var grundskolen, der valgte 10. klasse på en folkeskole. Fra 2000 til 2008 har der dermed været et fald i andelen af elever hvis mors længste gennemførte uddannelse var grundskolen, der valgte 10. klasse på en folkeskole, mens der har været en stigning i denne andel fra 2008 til 2010. Stigningen fra 2008 til 2010 er især interessant set i lyset af at det generelle uddannelsesniveau i befolkningen er stigende. Ser vi på hjem hvor morens længste gennemførte uddannelse er en mellemlang eller en lang videregående uddannelse, faldt tilslutningen til 10. klasse på folkeskoler fra 27 % til 17 % i 2010. Figur 7 viser udviklingen i elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse blandt elever hvis mors længste gennemførte uddannelse er en mellemlang eller en lang videregående uddannelse.

Figur 7
Udviklingen i uddannelsesvalget blandt elever hvis mor har en MVU/LVU som længste uddannelse, 2000-2010 (%)

Kilde: Danmarks Statistik.

Fra skoleåret 2008/09 har det været præciseret i lovgivningen at unge der vælger 10. klasse, skal have behov for yderligere faglig kvalificering. På denne baggrund er det relevant at undersøge om der er sket en udvikling i elevernes karaktergennemsnit. Det er ikke muligt at aflæse en entydig udvikling i elevernes karaktergennemsnit siden 2008 blandt elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. I matematik lå elevernes karaktergennemsnit stabilt på omkring 4,6 frem til skoleåret 2008/09 hvor gennemsnittet steg til 5,2. Herefter faldt gennemsnittet dog igen til 4,8 i skoleåret 2009/10. I karaktergennemsnittet for dansk gør den modsatte tendens sig gældende. Her lå elevernes karaktergennemsnit stabilt på omkring 5,2 frem til skoleåret 2008/09 hvor det faldt til 4,3, og herefter steg det igen til 4,8 i skoleåret 2009/10. Begge tendenser ses i øvrigt også blandt elever der ikke har valgt 10. klasse på en folkeskole. På denne baggrund er det væsentligt at bemærke at andre forhold som fx prøvernes udformning kan have indflydelse på karaktergennemsnittet, og at en stigning eller et fald i elevernes karaktergennemsnit ikke nødvendigvis i sig selv er et udtryk for udviklingen i elevgruppens faglige færdigheder.

Udviklingen i elevsammensætningen i 10. klasse på efterskoler

Ser vi på udviklingen i elevgrundlaget på efterskoler, viser analysen at der over de sidste ti år har været en svag tendens til at flere drenge vælger at begynde i 10. klasse på en efterskole. Dog er der kun tale om en svag stigning fra 46 % i 2000 til 49 % i 2010.

Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande der vælger 10. klasse på en efterskole, er kun steget svagt i løbet af de ti år. Fra at udgøre 2 % af alle ikke-vestlige indvandrere og efterkommere fra 2000 til 2009 udgjorde de 3 % i 2010, hvilket fortsat må siges at være en meget lille andel.

Ser vi på hjemmets uddannelsesniveau, er der en svag tendens til at andelen af elever der kommer fra hjem hvor mødrene har længere uddannelser, stiger. I 2000 valgte 27 % af de elever der kommer fra hjem hvor morens længste gennemførte uddannelse er en mellemlang eller en lang videregående uddannelse, at begynde i 10. klasse på en efterskole, og i 2010 var det 29 %. Samtidig har andelen af elever der kommer fra hjem hvor morens længste gennemførte uddannelse er grundskolen, været støt faldende fra 19 % i 2000 til 14 % i 2010.

Ser vi på udviklingen fra 2008 efter indførelsen af den nye lovgivning, kan vi ikke iagttage særlige ændringer med hensyn til elevernes herkomst og uddannelsesniveaet i hjemmet.

Udviklingen i elevernes karaktergennemsnit er begrænset og kan ikke ses som direkte sammenhængende med den nye 10.-klasse-lovgivning. Mens karaktererne gennemgående har ligget stabilt siden 2000, sås der både i fagene dansk og matematik nogle udsving fra skoleåret 2007/08. I matematik lå karaktererne stabilt på omkring 5,8 frem til skoleåret 2007/08 blandt elever der valgte 10. klasse på en efterskole, hvorefter der sås en svag stigning. I 2008/09 var karaktergennemsnittet steget til 7,3 og var dermed på sit højeste, hvorefter gennemsnittet i 2009/10 faldt til 7,1. I karaktererne for dansk var der også en svag stigning fra skoleåret 2003/04 til skoleåret 2007/08 hvor gennemsnittet var på 8,0, hvilket var det højeste niveau. Herefter faldt gennemsnittet til 7,1 i skoleåret 2008/09 og steg lidt igen til 7,6 i skoleåret 2009/10. Som nævnt kan disse udsving dog iagttages på alle fire uddannelses tilbud, og ændringen i 10.-klasse-lovgivningen kan derfor ikke tillægges direkte indflydelse på udsvingene.

3.3 Opsamling

Kapitlet viser at elever der begynder i 10. klasse på en folkeskole, er karakteriseret ved at en forholdsvis høj andel kommer fra hjem med begrænset tradition for uddannelse. Kun en ganske lille andel af eleverne kommer fra hjem med mellemlange eller lange videregående uddannelser.

Anderledes er det for de elever der begynder i 10. klasse på en efterskole. Her er der i større udstrækning tradition for at eleverne kommer fra hjem med længere uddannelser end grundskole- og erhvervsuddannelser.

Hvad angår urbaniseringsgrad, adskiller de to elevgrupper sig fra hinanden. Der er en tendens til at elever fra mindre byer og landdistrikter er mere tilbøjelige til at vælge at gå i 10. klasse på en efterskole end elever der kommer fra større byer og hovedstadsområdet. Omvendt er eleverne fra de mindre byer mindre tilbøjelige til at vælge 10. klasse på en folkeskole. Med hensyn til etnisk herkomst viser kapitlet at elever med anden herkomst end dansk er underrepræsenterede i 10. klasse på efterskoler, mens de er overrepræsenterede i 10. klasse på folkeskoler.

Elever der vælger at begynde i 10. klasse på en folkeskole, er gennemgående karakteriseret ved at deres karakterer i fagene matematik og dansk er lavere end gennemsnittet og omtrent på niveau med karaktererne blandt elever der vælger en erhvervsuddannelse. Karakterniveauet er højere end gennemsnittet blandt de elever der vælger 10. klasse på en efterskole, men lavere end blandt de elever der begynder på en gymnasial uddannelse.

Samlet set er elever der vælger at gå i 10. klasse på en folkeskole, altså kendetegnet ved at de har et lavere karakterniveau og i forholdsvis stor udstrækning kommer fra hjem hvor uddannelsesniveauet er relativt lavt. De elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, har omvendt både relativt høje karaktergennemsnit og kommer fra hjem hvor en stor del af mødrene har gennemført videregående uddannelser. Kapitlet viser dermed at elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, gennemgående ikke har de samme ressourcer at trække på i hjemmet som elever der vælger 10. klasse på en efterskole. Dette efterlader et billede af at 10. klasse på folkeskoler og 10. klasse på efterskoler står over for to meget forskellige opgaver i deres arbejde med at styrke elevernes faglige færdigheder og gøre dem klar til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

De seneste ti år har der været en generel tendens til at unge i højere grad vælger en gymnasial uddannelse direkte efter 9. klasse, og at færre elever vælger 10. klasse på en folkeskole, mens andelen af elever der vælger 10. klasse på en efterskole, har ligget nogenlunde stabilt.

Overordnet set har de to grupper af elever – dem der vælger 10. klasse på en efterskole, og dem der vælger 10. klasse på en folkeskole – ikke ændret sig betydeligt i løbet af årtiet. En undersøgelse med særligt fokus på mulige ændringer i elevgrundlaget i forbindelse med den nye lovgivning for 10. klasse fra skoleåret 2008/09 viser at der kun kan iagttages en lille udvikling mod at elever der kommer fra hjem med et lavt uddannelsesniveau, i stigende grad vælger 10. klasse på en folkeskole, mens elever der kommer fra hjem med et højt uddannelsesniveau, i højere grad vælger 10. klasse på en efterskole.

4 Uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation

I foregående kapitel blev baggrundskarakteristikaene for elever der vælger at gå i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, beskrevet. I dette kapitel og i kapitel 5 beskrives eleverne med udgangspunkt i data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i 9. klasse.

Kapitlet består af tre afsnit. I det første afsnit tager vi udgangspunkt i begrebet uddannelsesparathed og analyserer de forskelle der er i elevernes uddannelsesparathed. I analysen er der fokus på om og hvordan elever der skal begynde i 10. klasse, adskiller sig fra elever der skal påbegynde en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse. Desuden beskrives de forskelle der er mellem elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler.

I det andet afsnit fokuserer vi på hvordan elever der skal begynde i 10. klasse, oplever deres generelle trivsel i skolen, herunder om de oplever at have gode relationer til deres lærere og til deres klassekammerater.

Endelig afsluttes kapitlet med en analyse af elevernes motivation for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. I denne analyse har vi nedbrudt motivationsbegrebet til at omhandle hvordan eleverne oplever vigtigheden af at gennemføre en ungdomsuddannelse, og hvor stor en lyst de har til at begynde på en ungdomsuddannelse.

4.1 Elevernes uddannelsesparathed

Begrebet uddannelsesparathed blev et centralt begreb i efteråret 2009 hvor ungepakke 2 blev præsenteret som en del af finanslovsaftalen. Ungepakke 2 blev bl.a. udmøntet i bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v. (LBK nr. 671 af 21.6.2010). I denne lovgivning præciseres det at unge mellem 15-17 år har pligt til at være i uddannelse eller beskæftigelse eller anden aktivitet der leder frem mod uddannelse og beskæftigelse. Samtidig præsenteredes bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, ud-

dannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse (BEK nr. 874 af 7.7.2010). Med denne bekendtgørelse blev det et krav at der tages stilling til om den enkelte unge er uddannelsesparat, hvilket er nødvendigt for at kunne påbegynde en ungdomsuddannelse. Med ungepakke 2 kom der dermed øget fokus på hvordan man kan få unge til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse uden frafald og omvalg.

Bekendtgørelsen indeholder ikke en klar definition af begrebet uddannelsesparathed. Det fremgår blot at "Elev, der forlader 9. eller 10. klasse, anses for uddannelsesparat, hvis de har de faglige, personlige og sociale forudsætninger, som er nødvendige for at gennemføre en ungdomsuddannelse". De enkelte kommuners UU-centre skal derfor arbejde med at omsætte begrebet til praksis så det bliver muligt at foretage systematiske og gennemskuelige vurderinger af eleverne.

For at undersøge elevernes uddannelsesparathed har vi operationaliseret begrebet med udgangspunkt i de inspirationsmaterialer som Undervisningsministeriet har udarbejdet (Undervisningsministeriet 2010 a og Undervisningsministeriet 2010 b). Operationaliseringen af begrebet har ført til følgende dimensioner som vi har bedt eleverne vurdere sig selv ud fra:

- Elevernes afklarethed om uddannelsesvalget
- Elevernes vurdering af deres faglige færdigheder, herunder om de har let ved at følge med i undervisningen, og om de deltager aktivt i timerne
- Elevernes vurdering af deres personlige og sociale kompetencer, herunder om de har en god relation til deres klassekammerater, og om de er gode til at hjælpe eller tage imod hjælp fra andre.

Formålet med operationaliseringen er at beskrive de forskelle og variationer der er mellem elever der vælger at begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, og de elever som påbegynder en ungdomsuddannelse efter 9. klasse.

Den teoretiske operationalisering af begrebet ved at inddele det i de tre dimensioner har vi testet empirisk ved hjælp af en såkaldt faktoranalyse. Analysen af besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt elever i 9. klasse viser at der er ensartethed i elevernes besvarelser inden for hver af de tre dimensioner. Analysen viser også at eleverne svarer ensartet inden for de enkelte dimensioner, men forskelligt på tværs af de tre dimensioner. Den empiriske test bekræfter dermed at vi med rimelighed kan kategorisere spørgsmålene ud fra de tre dimensioner afklarethed, faglige færdigheder og personlige og sociale kompetencer (se appendiks C).

4.1.1 Elevernes afklarethed om uddannelsesvalget

Fra 7. klasse modtager folkeskolens elever vejledning fra den kommunale UU-vejleder. Denne vejledning er særligt målrettet unge som vurderes at have behov for ekstra støtte til at påbegynde

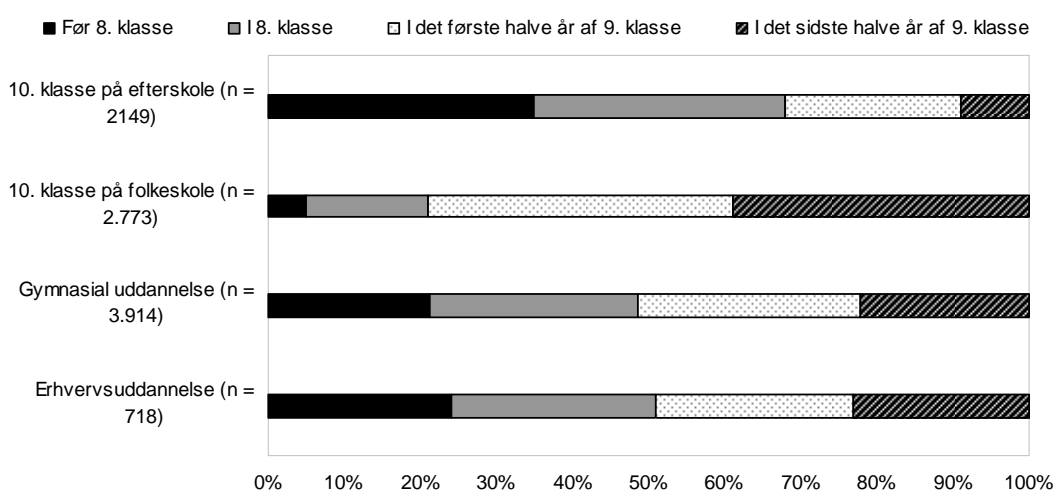
og gennemføre en ungdomsuddannelse, og vejledningen skal bidrage til at eleverne bliver afklaret og at frafald og omvalg på ungdomsuddannelserne mindskes (LBK nr. 671 af 21.6.2010). Den tidligere vejledningsindsats betyder at eleverne allerede fra 7. klasse skal begynde at forholde sig til de uddannelsesmuligheder de har efter 9. klasse. Selve beslutningen skal eleverne træffe i anden halvdel af 9. klasse hvor UU-vejlederen skal have besked om deres uddannelsesvalg.

Afklaring kan komme til udtryk på forskelle måder. I denne evaluering undersøger vi elevernes afklarethed ud fra følgende tre parametre:

- Hvornår eleverne besluttede sig for hvad de skal efter 9. klasse
- Hvor let eller svær beslutningen var
- Hvor sikre eller usikre eleverne er på at de har valgt rigtigt.

Figur 8 viser hvornår i skoleforløbet eleverne besluttede sig for hvad de skal efter 9. klasse. Figuren viser at elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, gennemgående beslutter sig tidligere i skoleforløbet end elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, som beslutter sig forholdsvis sent i skoleforløbet.

Figur 8
Hvornår besluttede du dig for hvad du skal efter 9. klasse?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Figuren illustrerer at 35 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, har besluttet det før 8. klasse, mens 33 % har truffet beslutningen i 8. klasse. Til sammenligning er det 5

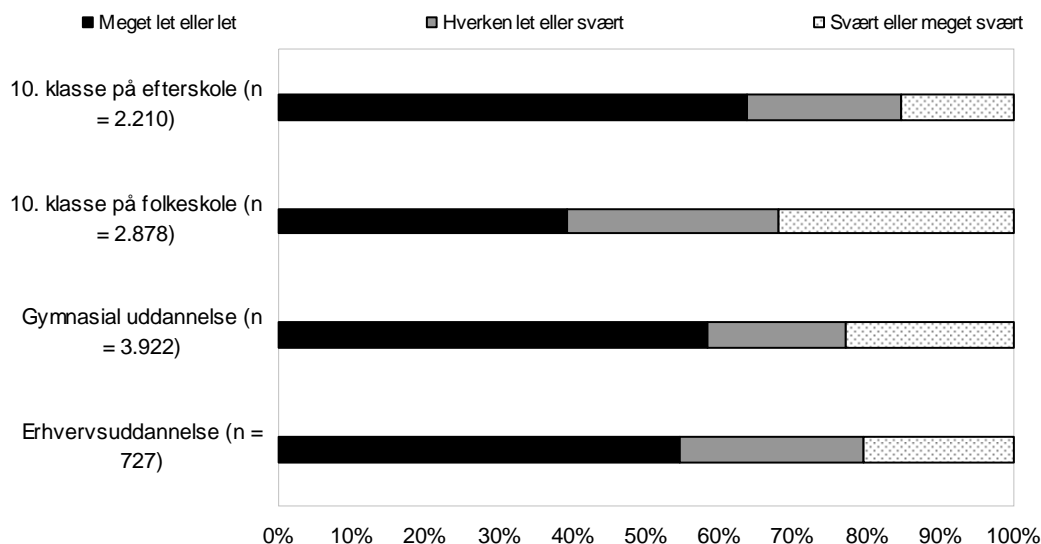
% og 16 % af eleverne der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, som har truffet denne beslutning henholdsvis før 8. klasse eller i 8. klasse. Derimod har 37 % truffet beslutningen i anden halvdel i 9. klasse, dvs. umiddelbart før UU-vejlederen skal have besked om valget. Dermed er elever som skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, den elevgruppe som senest træffer beslutningen om hvad de skal efter 9. klasse. Omvendt er elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, den elevgruppe der tidligst beslutter hvad de skal efter 9. klasse.

Det er på mange måder ikke overraskende at beslutningen om at skulle begynde i 10. klasse på en folkeskole træffes sent i skoleforløbet. 10. klasse henvender sig til den elevgruppe som har brug for yderligere faglig kvalificering og afklaring om uddannelsesvalget, og på denne baggrund er det naturligt at eleverne ikke træffer beslutningen allerede i 8. klasse. Dog står det sene uddannelsesvalg i kontrast til den analyse som Center for Ungdomsforskning (CEFU) udførte i 2005 i undersøgelsen *Niende klasse og hvad så?*. Her har man spurgt elever i 8. klasse om hvorvidt de er afklarede eller uafklarede om hvad de vil efter 9. klasse, og af besvarelserne fremgår det at 70 % eleverne allerede i 8. klasse føler sig afklarede om hvad de vil (Pless og Katznelson 2005). Dette resultat står i kontrast til vores analyse der viser at det primært er elever som skal begynde i 10. klasse på en efterskole, som allerede er afklarede i 8. klasse. En årsag til de forskellige resultater kan være at eleverne vurderer deres afklarethed forskelligt afhængigt af om de står direkte foran valget, eller om der er endnu et år til valget skal træffes. Eleverne i 8. klasse kan fx have en forestilling om hvad de vil efter 9. klasse, men når de reelt står foran valget, kan valget synes vanskeligere. Derfor får man forskellige svar afhængigt af om man spørger eleverne i 8. klasse eller i 9. klasse.

En årsag til at de kommende efterskoleelever beslutter sig forholdsvis tidligt i skoleforløbet, kan være at dette er nødvendigt for at sikre sig en plads på efterskolen. Fx kræver populære efterskoler, såsom idrætsefterskoler, at eleverne allerede i 6.-7. klasse tager stilling til om de vil skrives op på efterskolen.

For nogle elever er beslutningen om hvad de skal efter 9. klasse, vanskeligere end for andre. Figur 9 viser at beslutningen gennemgående opleves som lettest for de elever der skal begynde på i 10. klasse på en efterskole, og som vanskeligst for de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole.

Figur 9
Hvor let eller svært har det været for dig at vælge hvad du skal efter 9. klasse?

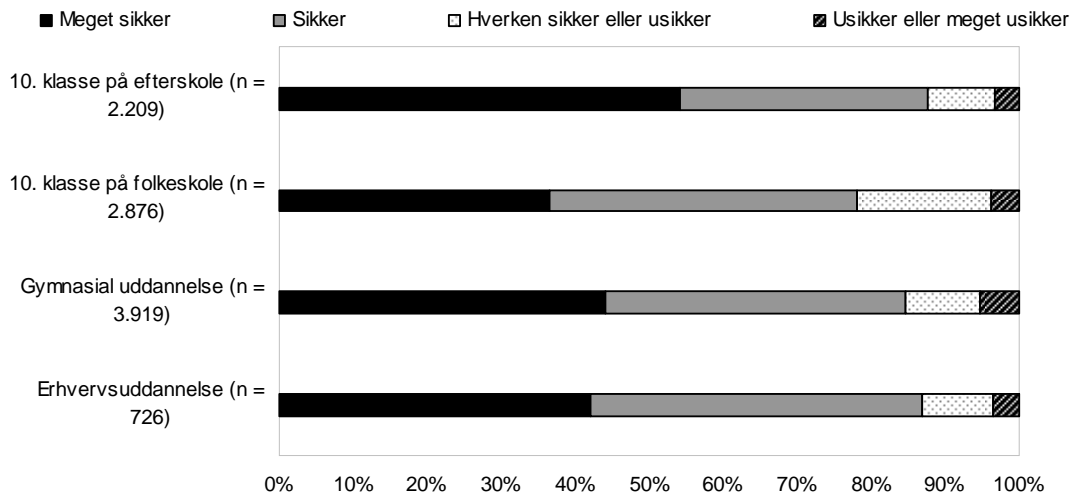

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Elever der skal starte i 10. klasse på en efterskole, oplever gennemgående beslutningen som let, idet 64 % vurderer at beslutningen har været enten meget let eller let. For elever der skal starte i 10. klasse på en folkeskole, har beslutningen været vanskeligere. Blandt disse elever angiver 39 % at beslutningen har været meget let, mens 32 % vurderer at den har været svær eller meget svær.

Sammenligner vi beslutningsprocessen med den hos elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse, ses det at begge disse elevgrupper overvejende har fundet beslutningen meget let eller let.

Tendensen til at elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, oplever beslutningsprocessen som vanskeligere end de øvrige elevgrupper, fremgår også af figur 10. Figuren viser overordnet set at det kun er meget få elever der føler sig decideret usikre på om de har valgt rigtigt. Ser vi specifikt på de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, fremgår det at andelen af elever som har svaret at de føler sig meget sikre på at de har valgt rigtigt, er mindre end i de øvrige elevgrupper.

Figur 10**Hvor sikker eller usikker er du på at du har valgt rigtigt?**

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Figuren viser at der særligt blandt elever som skal begynde i 10. klasse på en efterskole, er en stor andel som føler sig meget sikre på at de har valgt rigtigt. 54 % er meget sikre mod 36 % af de elever som skal begynde i 10. klasse på en folkeskole.

Sammenligner vi besvarelsene fra de fire elevgrupper, viser de at elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, tilsyneladende er den elevgruppe som er mest afklarede om deres valg, mens elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, er mindst afklarede om valget. Disse elever udgør dermed den elevgruppe som både oplever at beslutningen har været vanskeligst at træffe, og hvor færrest føler sig sikre på at de har valgt rigtigt.

4.1.2 Elevernes faglige forudsætninger

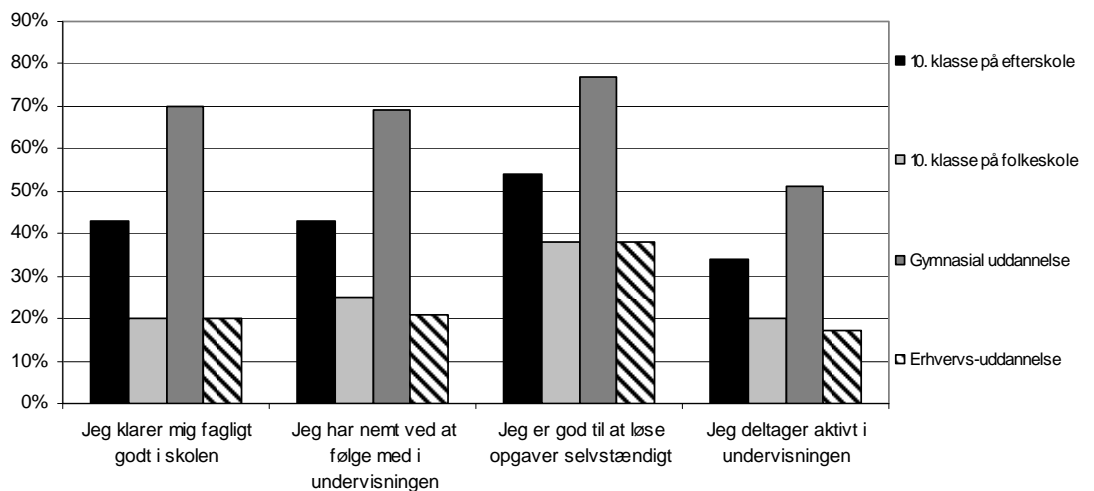
Som et element i elevernes uddannelsesparathed har vi undersøgt deres egne vurderinger af deres faglige kompetencer. Når elevernes vurdering af deres faglige kompetencer udgør en væsentlig del af grundlaget for vurderingen af elevernes uddannelsesparathed, hænger det bl.a. sammen med at de faglige færdigheder ses som en forudsætning for at eleverne er i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse. For at afdække elevernes vurdering af deres faglige kompetencer har vi omsat en række udtryk for faglige færdigheder til konkrete udsagn som eleverne har skullet svare på. Det drejer sig om følgende udsagn:

- Hvordan eleverne vurderer at de klarer sig i skolen
- Om de har let ved at følge med i undervisningen
- Om de er gode til selvstændigt at løse opgaver
- Om de deltager aktivt i undervisningen.

Eleverne har kunnet svare på en skala fra 1-7 hvor 1 er "Meget uenig" og 7 er "Meget enig". Figur 11 viser andelen af elever der har svaret 6 eller 7 på denne skala, hvilket tolkes som andelen af elever der er meget enige i udsagnene.

Figuren viser nogle interessante mønstre i den måde svarene fordeler sig på i de forskellige elevgrupper. Særligt er figuren interessant fordi den viser en stor forskel mellem hvordan elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, og elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, oplever deres faglige kompetencer.

Figur 11
Elever der har svaret "Meget enig" på spørgsmål om faglige kompetencer (andel i %)
N = 10.013-10.040

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Bemærk at der ikke summeres til 100 %, da det kun er respondenter der har svaret at de er meget enige i udsagnene, der fremgår af figuren.

Figuren viser at elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, vurderer deres faglige kompetencer markant mere positivt end de øvrige elevgrupper. Den elevgruppe som vurderer sine

faglige kompetencer næstmest positivt, er elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole. Elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, og elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, svarer næsten identisk på spørgsmålene og udgør de to elevgrupper som vurderer deres faglige kompetencer mest negativt.

Fokuserer vi i første omgang på besvarelserne fra de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, og de elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, viser figuren at kun mellem 17 % og 25 % er meget enige i udsagnene om de at klarer sig fagligt godt i skolen, har nemt ved at følge med i undervisningen og deltager aktivt i undervisningen.

Fokuserer vi derimod på besvarelserne fra de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, svarer mellem 34 % og 43 % at de er meget enige i udsagnene. Med hensyn til udsagnet om at de klarer sig fagligt godt i skolen, er over dobbelt så mange af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, meget enige sammenlignet med de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole.

Det udsagn som eleverne generelt er mest enige i, er udsagnet om at de er gode til at løse opgaver selvstændigt. Her er 38 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, og de elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, meget enige, mens 54 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, er meget enige.

Elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, svarer generelt mere positivt på udsagnene end de øvrige elevgrupper. I denne elevgruppe er mellem 51 % og 77 % meget enige i de forskellige udsagn der omhandler deres faglige kompetencer.

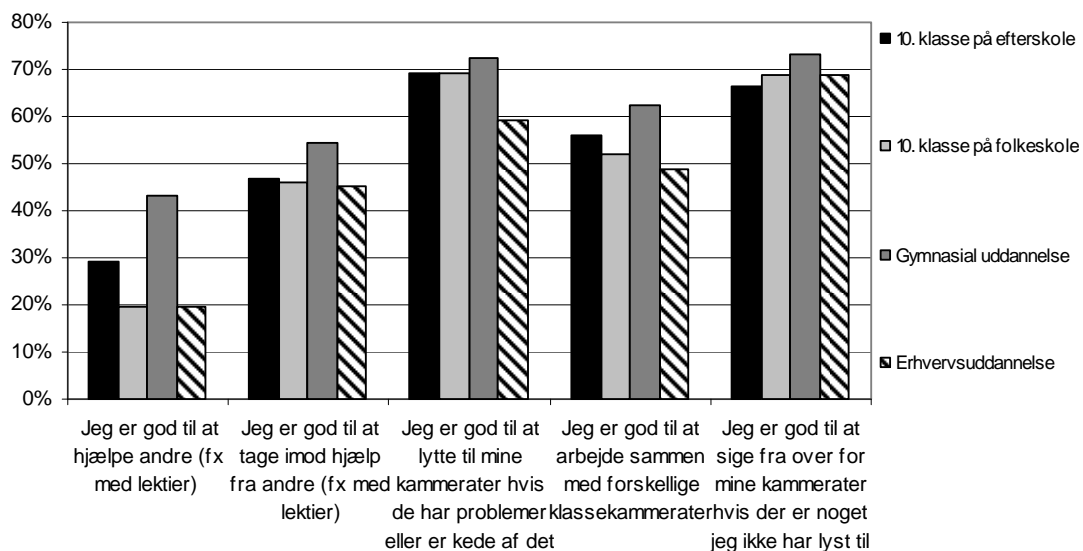
4.1.3 Elevernes personlige og sociale kompetencer

Elevernes personlige og sociale kompetencer ses som en væsentlig dimension af deres uddannelsesparathed. I afsnittet har vi konkretiseret udtrykket personlige og sociale kompetencer som elevernes relation til klassekammeraterne, herunder om de er gode til at hjælpe andre og tage imod hjælp fra andre, om de er gode til at arbejde sammen med forskellige klassekammerater, om de er gode til at lytte hvis deres kammerater har problemer, og om de er gode til at sige fra over for andre³.

³ Faktoranalysen viste at det netop er ovennævnte spørgsmål der lader til at måle elevernes personlige og sociale kompetencer. Dog blev spørgsmålet "Jeg er god til at hjælpe andre (fx med lektier)" ekskluderet fra faktoranalysen, da spørgsmålet måler både den faglige og den sociale og personlige dimension (se evt. appendiks C). Vi har valgt at fremstille svarene på spørgsmålet i dette afsnit.

Figur 12 viser andelen af elever som har svaret at de er meget enige i de forskellige udsagn om deres personlige og sociale kompetencer. Figuren viser at elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, vurderer deres personlige og sociale kompetencer mere positivt end de øvrige elevgrupper. Elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, og elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, svarer næsten identisk på udsagnene.

Figur 12
Elever der har svaret "Meget enig" på spørgsmål om personlige og sociale kompetencer (andel i %)
N = 9.967-10.044

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Bemærk at der ikke summeres til 100 %, da det kun er respondenter der har svaret at de er meget enige i udsagnene, der fremgår af figuren.

Figuren viser overordnet set at eleverne vurderer deres personlige og sociale kompetencer mere positivt end deres faglige kompetencer, og at der ikke er de samme store forskelle mellem besvarelserne fra elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, som det var tilfældet ved spørgsmålene om deres faglige kompetencer.

Det udsagn som eleverne generelt er mindst enige i, er udsagnet om at de er gode til at hjælpe andre. Det er også i forbindelse med dette udsagn at vi ser de største forskelle mellem besvarel-

serne fra elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. 20 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, og de elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, er meget enige i udsagnet, mens 29 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, er meget enige i udsagnet. Mest enige er elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, hvor 43 % er meget enige.

Mere positivt svarer eleverne på udsagnet om at de er gode til at tage imod hjælp fra andre. Her er knap halvdelen (46-47 %) af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole eller en folkeskole, eller som skal begynde på en erhvervsuddannelse, meget enige. Det er dog ikke overraskende at eleverne vurderer at de er bedre til at tage imod hjælp end de er til selv at hjælpe, når vi sammenholder resultatet med besvarelserne om deres faglige kompetencer.

Eleverne er gennemgående meget enige i udsagnene om at de er gode til at lytte til deres kammerater, gode til at arbejde sammen med forskellige kammerater og gode til at sige fra over for deres kammerater hvis der er noget de ikke har lyst til. Figuren viser at der kun er små variationer i de fire elevgruppers besvarelser. Elever der skal begynde i 10. klasse på enten en folkeskole eller en efterskole, svarer generelt mindre positivt på udsagnene end elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, mens de svarer mere positivt end elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse. Figuren viser at mellem 52 % og 69 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på enten en folkeskole eller en efterskole, er meget enige i de tre udsagn om at de er gode til at lytte, gode til at samarbejde og gode til at sige fra. Især er de enige i at de er gode til at lytte til og sige fra over for deres kammerater.

4.2 Elevernes trivsel i skolen

I dette afsnit belyses elevernes trivsel i skolen. Af afsnittet vil det fremgå hvordan elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, oplever at trives i skolen. Afsnittet skal være med til at karakterisere elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, bl.a. ved at belyse evt. forskelle i elevernes oplevelser af skolegang og trivsel.

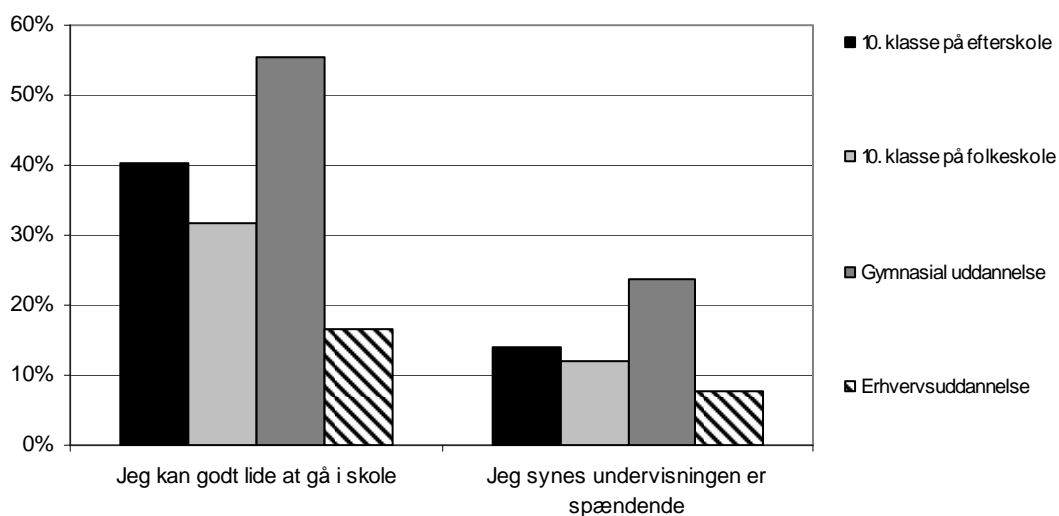
For at afdække elevernes trivsel i skolen har vi udarbejdet fire forskellige udsagn som belyser forskellige aspekter af elevernes skolegang. Dels belyses det om eleverne kan lide at gå i skole og synes at undervisningen er spændende, dels belyses elevernes oplevelse af relationen til deres lærere og klassekammerater.

4.2.1 Elevernes skolegang

Figur 13 viser andelen af elever der svarer at de er meget enige i udsagnene om at de godt kan lide at gå i skole og synes at undervisningen er spændende. Figuren viser at eleverne gennemgående er mere enige end uenige i udsagnet om at de kan lide at gå i skole, men at der er forskel

på hvor enige eleverne er. Særligt er der forskel på hvordan elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, svarer på udsagnet om hvorvidt de kan lide at gå i skole.

Figur 13
Elever der har svaret "Meget enig" på spørgsmål om deres skolegang (andel i %)
N = 10.025-10.058

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Bemærk at der ikke summeres til 100 %, da det kun er respondenter der har svaret at de er meget enige i udsagnene, der fremgår af figuren.

Figuren viser at eleverne generelt svarer mere positivt på udsagnet om at de kan lide at gå i skole, end på udsagnet om at de synes at undervisningen er spændende. Samtidig viser figuren at der er stor forskel på hvordan de fire elevgrupper svarer på udsagnet om at de kan lide at gå i skole. Elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, er den gruppe som er mest enige i udsagnet, mens elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, er mindst enige. Resultatet peger på at det er en opgave for erhvervsuddannelserne at motivere de elever der kommer fra folkeskolens 9. klasse, idet en stor andel af disse elever ikke har fundet undervisningen i folkeskolen spændende.

32 % og 40 % af de elever der skal begynde i henholdsvis 10. klasse på en folkeskole og 10. klasse på en efterskole, svarer at de er meget enige i at de kan lide at gå i skole.

Anden gruppe af søjler på figuren viser om eleverne synes at undervisningen er spændende. Figuren viser at overraskende få elever er meget enige i at undervisningen er spændende. Andelen af elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, som har angivet at de er uenige i udsagnet, er større end den andel der har angivet at de er enige. 12 % svarer at de er meget enige i at undervisningen er spændende, mens 17 % er meget uenige. Blandt elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, udgør andelen af meget enige 14 %, mens andelen af meget uenige udgør 12 %.

Elever der skal begynde i 10. klasse, svarer dermed mere negativt på udsagnet end elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, hvor 24 % er meget enige i at undervisningen er spændende.

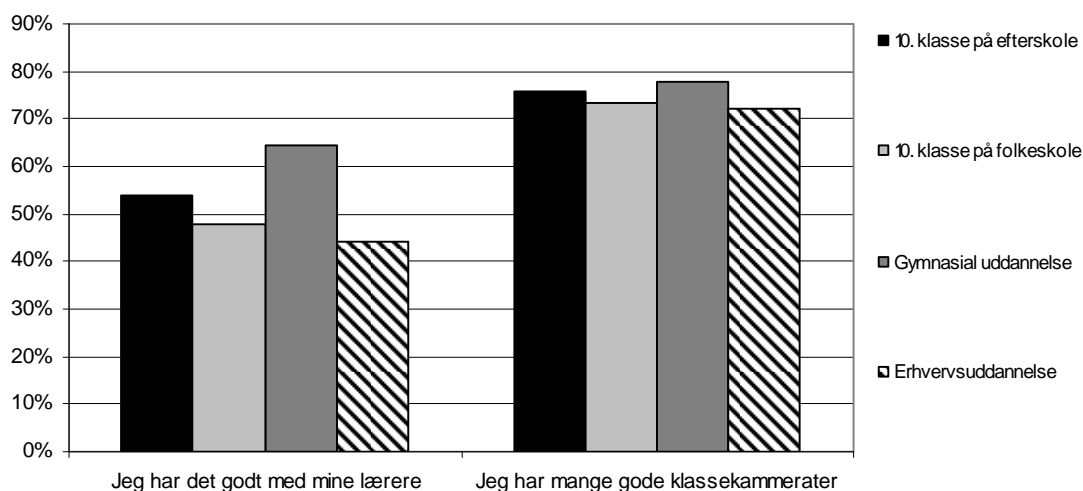
4.2.2 Elevernes relationer til lærere og klassekammerater

Figur 14 viser hvordan eleverne oplever relationen til deres lærere og klassekammerater. Figuren viser at eleverne gennemgående oplever begge relationer som gode, men hvor svarene på spørgsmålet om relationen til klassekammeraterne fordeler sig nogenlunde ensartet mellem de fire elevgrupper, er der større udsving i besvarelserne på udsagnet om relationen til lærerne.

Figur 14

Elever der har svaret "Meget enig" på spørgsmål om deres relation til lærere og klassekammerater (andel i %)

N = 9.989-10.046

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Figuren viser at eleverne gennemgående er mere enige i udsagnet om at de har mange gode klassekammerater, end i udsagnet om at de har det godt med deres lærere. Mellem 72 % og 78 % af eleverne er meget enige i at relationen til deres klassekammerater er god. På udsagnet om at de har det godt med deres lærere, svarer mellem 44 % og 65 % at de er meget enige. Mest enige er elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, mens det gælder for omtrent halvdelen af de elever der skal begynde i 10. klasse. 54 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, er meget enige, mens 48 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, er meget enige.

Afsnittet viser at elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, svarer nogenlunde ensartet på spørgsmålene om deres skolegang og deres relationer til lærere og klassekammerater. Dermed er der ikke stor forskel på de to elevgrupper hvad angår deres skoletrivsel. En forholdsvis stor andel af eleverne er enige i at de kan lide at gå i skole, mens kun ganske få er enige i at undervisningen er spændende. At eleverne alligevel kan lide at gå i skole, kan bl.a. skyldes deres positive vurderinger af deres relationer til lærere og klassekammerater.

4.3 Elevernes motivation for videre uddannelse

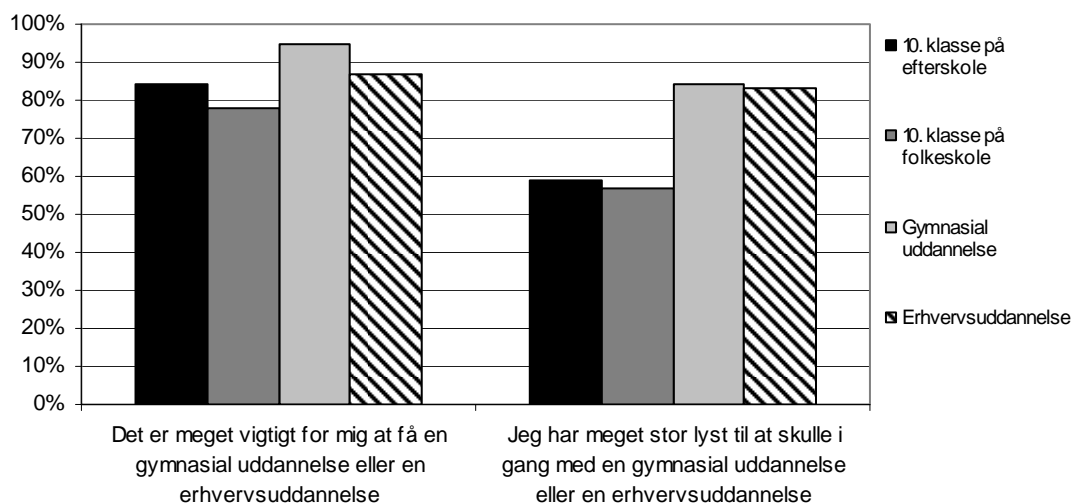
Et væsentligt udgangspunkt for at unge påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse, er at de er motiverede. Motivationsbegrebet er i spørgeskemaet blevet operationaliseret i form af to spørgsmål. Vi spørger dels om hvor vigtigt det er for eleverne at få en uddannelse, og dels om hvor stor lyst de har til at skulle i gang med en uddannelse.

Figur 15 viser at eleverne overvejende er motiverede for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, men svarene på de to spørgsmål fordeler sig forskelligt.

Figur 15

Elever der har svaret "Meget vigtigt" og "Meget stor lyst" på udsagn om påbegyndelse af ungdomsuddannelse (andel i %)

N = 10.023-10.025

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Figuren viser at eleverne generelt er mere enige i udsagnet om at det er vigtigt for dem at få en ungdomsuddannelse, end i udsagnet om at de har stor lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse.

78 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, vurderer at det er meget vigtigt for dem at få en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse, mens det gælder for 84 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, 87 % af de elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, og 95 % af de elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse.

Ser vi på svarene på spørgsmålet om hvor stor en lyst de unge har til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse, viser figuren at elever der skal begynde i 10. klasse, er den gruppe som har mindst lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse. En overvejende del – 57 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, og 59 % af de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole – har dog lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse. Dermed er en mindre andel af de elever der skal begynde i 10. klasse, enige i at de har lyst til at påbegynde en ungdomsuddannelse sammenlignet med elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse

eller på en erhvervsuddannelse, hvor henholdsvis 84 % og 83 % er meget enige i at de har lyst til at påbegynde uddannelsen. Særligt er det interessant at 83 % af de elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, har lyst til at påbegynde deres ungdomsuddannelse, når blot 17 % og 8 % svarer henholdsvis at de kan lide at gå i skole, og at de synes at undervisningen er spændende. Tallene kan ses som et udtryk for at elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, har en forventning om at erhvervsuddannelsen vil tilbyde en undervisning som de finder mere spændende end den de har oplevet i folkeskolen.

Differencerne i svarene på disse spørgsmål er interessante fordi de er med til at illustrere den modsætning der for nogle elever ligger i at de på den ene side ved at uddannelse er vigtigt og nødvendigt, og at de på den anden side ikke nødvendigvis har lyst til at tage en uddannelse.

At der blandt unge gennemgående hersker en bevidsthed og opmærksomhed om at uddannelse er vigtigt og afgørende for deres fremtidige liv og velfærd, fremgår bl.a. af Mette Pless' ph.d.-afhandling *Udsatte unge på vej i uddannelsessystemet* (Pless 2009). Her giver de unge udtryk for at uddannelse skaber adgang til arbejdsmarkedet og dermed også er en forudsætning for et godt liv. Samme konklusion fremgår af rapporten *Niende klasse og hvad så?* som CEFU udarbejdede i 2005, hvor man bl.a. har spurgt et repræsentativt udsnit af unge i 9. klasse om deres tanker om fremtidig uddannelse.

Figur 15 viser at elever der skal begynde i 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, finder det vigtigt at få en uddannelse. Samtidig svarer en lidt mindre andel af disse elever positivt på at de har lyst til at skulle i gang med en uddannelse. Der er dermed et forholdsvis stort gab mellem andelen af elever der svarer at det er vigtigt at få en uddannelse, og andelen af elever der svarer at de har lyst til at tage en uddannelse.

Elever der skal begynde i 10. klasse, er – ikke overraskende – desuden karakteriseret ved at deres lyst til at skulle i gang med en uddannelse er betydeligt mindre end blandt de elever som har valgt at begynde på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. En mindre andel af de elever der skal begynde i 10. klasse, er desuden enige i at det er vigtigt at få en uddannelse, sammenholdt med elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse. Selvom disse elever overordnet svarer at de er motiverede, er de dermed ikke lige så motiverede som de elever der står over for at skulle begynde på en ungdomsuddannelse.

4.4 Opsamling

Kapitlet tegner et billede af at der er stor forskel mellem uddannelsesparathed hos de elever der vælger 10. klasse på en efterskole, og de elever der vælger 10. klasse på en folkeskole.

Elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, er gennemgående karakteriseret ved at de oplever uddannelsesvalget som vanskeligt og er usikre på om de har valgt rigtigt. Derudover er eleverne karakteriseret ved at de kun i begrænset omfang er enige i udsagnene om at de klarer sig fagligt godt i skolen, har nemt ved at følge med i undervisningen, er gode til at løse opgaver selvstændigt og deltager aktivt i undervisningen. Eleverne vurderer dermed sig selv mere negativt end elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, og elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse, men mere positivt end elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse. Hvad angår elevernes personlige og sociale kompetencer, vurderer elever der skal starte i 10. klasse på en folkeskole, gennemgående sig selv positivt. Kapitlet viser at eleverne overvejende er enige i udsagnene om at de er gode til at lytte til deres kammerater hvis de har problemer, og at de er gode til at sige fra over for deres kammerater hvis der er noget de ikke har lyst til.

Den elevgruppe der har valgt at begynde i 10. klasse på en efterskole, har gennemgående andre karakteristika end de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. De elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, er karakteriseret ved at de forholdsvis tidligt i deres skoleforløb har besluttet sig for at de vil på efterskole. De føler sig sikre på at de har truffet den rigtige beslutning, og beslutningen har ikke været vanskelig. Gennemgående viser kapitlet at elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, vurderer deres egne faglige kompetencer betydeligt mere positivt end elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole.

Et omdrejningspunkt for denne evaluering er at undersøge om de elever der vælger 10. klasse, svarer til de elever der ifølge lovgivningen er målgruppen for 10. klasse, dvs. elever der har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg. Kapitlet viser at de elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, i høj grad svarer til denne målgruppe. Det fremgår af kapitlet at netop en stor del af eleverne i denne elevgruppe er uafklarede om deres uddannelsesvalg og vurderer deres faglige kompetencer mere negativt end fx elever der skal begynde på en gymnasial uddannelse. I forlængelse af dette viser kapitlet at elever der vælger at begynde på en erhvervsuddannelse, også passer ind i målgruppen for 10. klasse. Elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, og elever der skal begynde på en erhvervsuddannelse, svarer gennemgående ens, særligt på spørgsmålene om deres faglige kompetencer.

For elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, forholder det sig anderledes. Her vurderer eleverne gennemgående deres faglige kompetencer mere positivt, og de er sikre på deres uddannelsesvalg.

Kapitlet viser at elever der vælger at gå i 10. klasse, generelt trives godt med både lærere og klassekammerater. Dog svarer eleverne ikke lige så positivt på spørgsmålet om hvorvidt de kan lide at gå i skole. Her svarer blot omkring en tredjedel at de er enige, og andelen af elever der er meget

enige, er lidt større blandt de elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, end blandt de elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole.

Trods elevernes begrænsede begejstring for at gå i skole og trods det forhold at kun få synes at undervisningen er spændende, er størstedelen af eleverne – både blandt elever der skal i 10. klasse på en efterskole, og blandt elever der skal i 10. klasse på en folkeskole – motiverede for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Særligt svarer eleverne positivt på at det er vigtigt for dem at få en uddannelse, mens en lidt mindre, men stadig overvejende, andel er meget enige i at de har meget stor lyst til at skulle i gang med en ungdomsuddannelse.

5 Valget af 10. klasse

De elever der har udfyldt spørgeskemaet, har alle stået over for et valg: Hvad skal jeg efter 9. klasse? Skal jeg fortsætte i 10. klasse – på folkeskole, ungdomsskole, 10.-klasse-center eller efterskole – eller skal jeg starte på en ungdomsuddannelse?

Unge beslutningsproces i forbindelse med valget af uddannelse efter grundskolen er undersøgt før introduktionen af den nye 10.-klasse-lovgivning i skoleåret 2008/09 (se fx Andersen 1997 og Pless og Katznelson 2005 og 2006). Disse undersøgelser peger på at 10. klasse ofte vælges af elever der er uafklarede om deres videre uddannelse, og som vurderer sig selv som fagligt svagere end elever der vælger en ungdomsuddannelse efter 9. klasse.

I dette kapitel fokuserer vi på hvilke faktorer de elever der har valgt 10. klasse, vurderer som væsentlige for at de har valgt 10. klasse. Samtidig analyseres forskellene i vurderingerne mellem elever der har valgt 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler. Kapitlet har, ligesom kapitel 4, spørgeskemaundersøgelsen som datagrundlag.

For at få et billede af hvad der har haft betydning for elevernes valg, har vi opdelt spørgsmålene i to hovedgrupper. Vi undersøger derfor følgende to forhold i tilknytning til elevernes valg:

- Hvilke begrundelser giver eleverne for valget af hvad de skal efter 9. klasse? Og hvilke parter vurderer eleverne har indflydelse på valget?
- Hvilke begrundelser giver eleverne for valget af det konkrete 10.-klasse-tilbud?

I forbindelse med hvilke begrundelser for valget eleverne er blevet bedt om at vurdere i spørgeskemaundersøgelsen, har vi taget udgangspunkt i forundersøgelsens deskresearch og kvalitative interview med elever og UU-vejledere.

I første afsnit behandler vi elevernes begrundelser for at vælge 10. klasse, mens andet afsnit beskæftiger sig med valget af det konkrete 10.-klasse-tilbud.

5.1 Begrundelser for at vælge 10. klasse

Dette afsnit beskæftiger sig med de begrundelser som antages at have betydning for elevernes valg af 10. klasse, og med om der er forskel på hvordan disse begrundelser vægtes, alt efter om eleverne har valgt at gå i 10. klasse på en folkeskole eller på en efterskole.

5.1.1 Begrundelser for at vælge 10. klasse

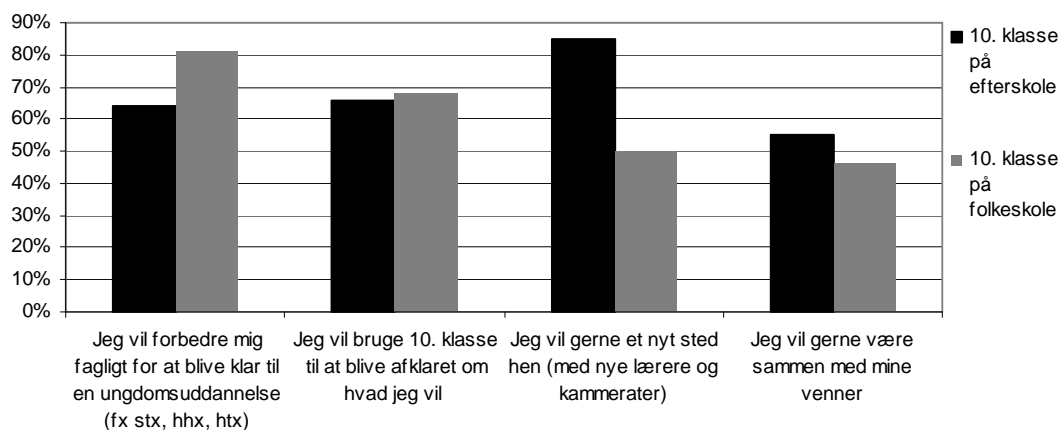
Eleverne der har valgt at begynde i 10. klasse, er blevet spurgt om hvilken betydning forskellige faktorer har haft for at de har valgt 10. klasse. Analysen viser at der er forskel på hvilke faktorer der har betydning for elever der har valgt 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler.

Elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, er i højere grad end elever der har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole, motiveret af at forbedre sig fagligt for at blive klar til en ungdomsuddannelse og blive afklaret om hvad de vil, mens elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, er mere optaget af at komme et nyt sted hen end elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. Figur 16 nedenfor viser dette.

Figur 16

Hvilken betydning har følgende udsagn for at du har valgt 10. klasse? (elever der har svaret "Stor betydning" eller "Nogen betydning") (andel i %)

N = 5.015-5.058

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

OBS.: Kun elever der har svaret at de har valgt 10. klasse, er blevet bedt om at besvare spørgsmålet.

Som figuren viser, vurderer størstedelen af eleverne fra begge elevgrupper at udsagnet "Jeg vil forbedre mig fagligt for at blive klar til en ungdomsuddannelse" har haft stor betydning eller no-

gen betydning for deres valg af 10. klasse. Størst tilslutning til betydningen af udsagnet er der blandt elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole (81 %), mens det gælder for 64 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole. Dette resultat stemmer overens med at vi i de tidligere kapitler har set at elever der vælger 10. klasse på en efterskole, har et højere karakterniveau og vurderer sig selv som fagligt stærkere end elever der vælger 10. klasse på en folkeskole. Elever der vælger 10. klasse på en efterskole, har altså givetvis ikke samme behov for faglig opkvalificering.

Samtidig illustrerer figuren at vurderingerne i de to elevgrupper varierer mest i forbindelse med udsagnet "Jeg vil gerne et nyt sted hen (med nye lærere og kammerater)". 85 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, svarer at det har haft stor betydning eller nogen betydning for deres valg, mens det gælder for 50 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole.

Der er en stor andel i begge elevgrupper der vurderer at det har haft stor betydning eller nogen betydning at de vil bruge 10. klasse til at blive afklaret om hvad de vil. Her er forskellen mellem de to grupper ikke umiddelbart udtalt, men ser vi isoleret på den andel der har vurderet at udsagnet har haft stor betydning, kan vi se at 44 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, vurderer at faktoren har haft stor betydning, mens det gælder for 34 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole.

Sluttelig viser figuren at 55 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, tillægger det stor betydning eller nogen betydning for deres valg at de gerne vil være sammen med deres venner, mens dette gælder for 46 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole.

Disse svarfordelinger indikerer at elever der vælger 10. klasse på en folkeskole, er mere tilbøjelige til at begrunde valget af 10. klasse med deres behov for at få et fagligt udbytte og blive afklaret om uddannelsesvalg. Dette er på linje med lovgivningens formulering af formålet med 10. klasse. Størstedelen af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, begrundes ligeledes valget med ønsket om et fagligt udbytte og afklaring om fremtidig uddannelse. Men for denne gruppe elever er der desuden et andet behov der har haft større betydning for deres valg af at gå i 10. klasse – nemlig ønsket om at komme et nyt sted hen.

At elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, giver nogle andre begrundelser for at vælge 10. klasse end elever der skal begynde i 10. klasse på en folkeskole, er på mange måder ikke overraskende. De forrige kapitler har bl.a. vist at elever der skal begynde i 10. klasse på en efterskole, generelt ikke har samme behov for at styrke deres faglige færdigheder inden de påbegynder en ungdomsuddannelse. I tilknytning til dette er det desuden relevant at bemærke at efterskoler generelt henvender sig til en bredere målgruppe end elever der har brug for yderligere faglig kvalificering og afklaring. Det fremgår af lovbekendtgørelsen at efterskoler bl.a. skal tilbyde

kurser med henblik på at styrke elevernes "menneskelige udvikling og modning samt deres almenne opdragelse og uddannelse" (LBK nr. 689 af 22.6.2011, § 1, stk. 3).

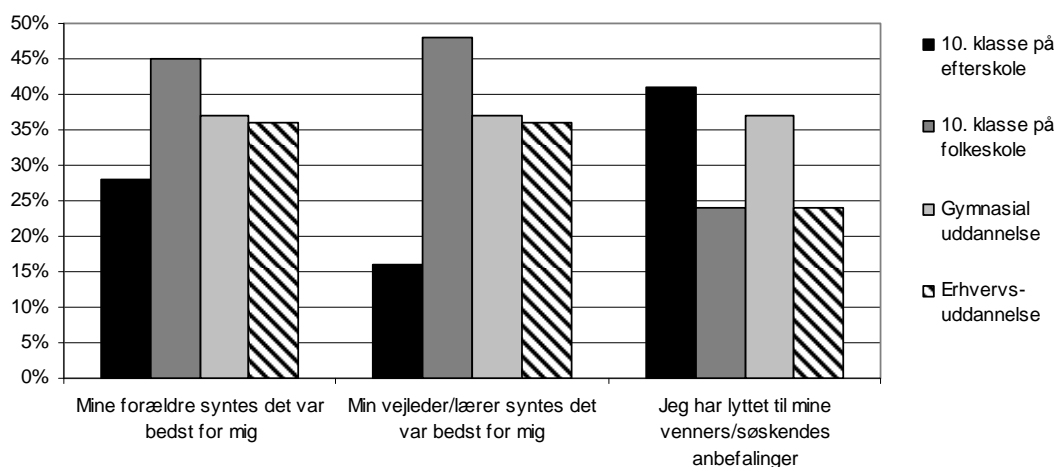
5.1.2 Hvem har haft betydning for valget?

Når vi ser på hvilke parter der har haft betydning for elevernes valg, tegner der sig et billede af at en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, end af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, vurderer at forældrenes og vejlederens eller lærerens anbefalinger har haft stor betydning eller nogen betydning for deres valg, mens en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, end af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, har lyttet til venners eller søskendes anbefalinger. Tallene kan i øvrigt sammenlignes med besvarelserne fra de elever der har valgt at fortsætte på en ungdomsuddannelse. Figur 17 illustrerer svarfordelingen.

Figur 17

Hvilken betydning har følgende udsagn for at du har valgt 10. klasse eller ungdomsuddannelse? (andelen af elever der har svaret "Stor betydning" eller "Nogen betydning") (andel i %)

N = 5.014-5.042

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Figuren viser at en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, end af de øvrige elevgrupper vurderer at forældrenes og vejlederens eller lærerens mening om at valget var det bedste, har haft stor betydning eller nogen betydning. Samtidig udgør de elever der har valgt

10. klasse på en efterskole, den gruppe hvor den mindste andel har vurderet at dette har haft betydning for valget.

45 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, vurderer at det har haft stor betydning eller nogen betydning at deres forældre syntes at valget var det bedste for dem, mens det gælder for 28 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, og for 37 % og 36 % af de elever der har valgt henholdsvis en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

48 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, vurderer at det har haft nogen betydning eller stor betydning at deres vejleder eller lærer syntes at det var bedst for dem at gå i 10. klasse, hvilket gælder for 16 % af de elever der har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole. 36 % og 37 % af de elever der har valgt at forsætte på henholdsvis en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse, vurderer at vejlederens eller lærerens holdning til valget har haft betydning.

Årsagerne til at efterskoleeleverne ikke vurderer at forældrenes og vejlederens eller lærerens vurderinger har haft betydning i samme grad som de øvrige elever, kan hænge sammen med at valget af efterskole ofte træffes tidligere end de øvrige elevers valg (se kapitel 4 for at få mere information om dette). Elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, kan anses for mere afklarede om deres valg end flere af de øvrige elever – og nok i særdeleshed elever der vælger 10. klasse på en folkeskole. Spørgeskemaundersøgelsen viser dog også at de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, i høj grad har snakket med deres forældre om valget. 71 % af efterskoleeleverne vurderer dette, mens det gælder for 59 % af dem der har valgt 10. klasse på en folkeskole, 66 % af dem der har valgt en gymnasial uddannelse, og 57 % af dem der har valgt en erhvervsuddannelse.

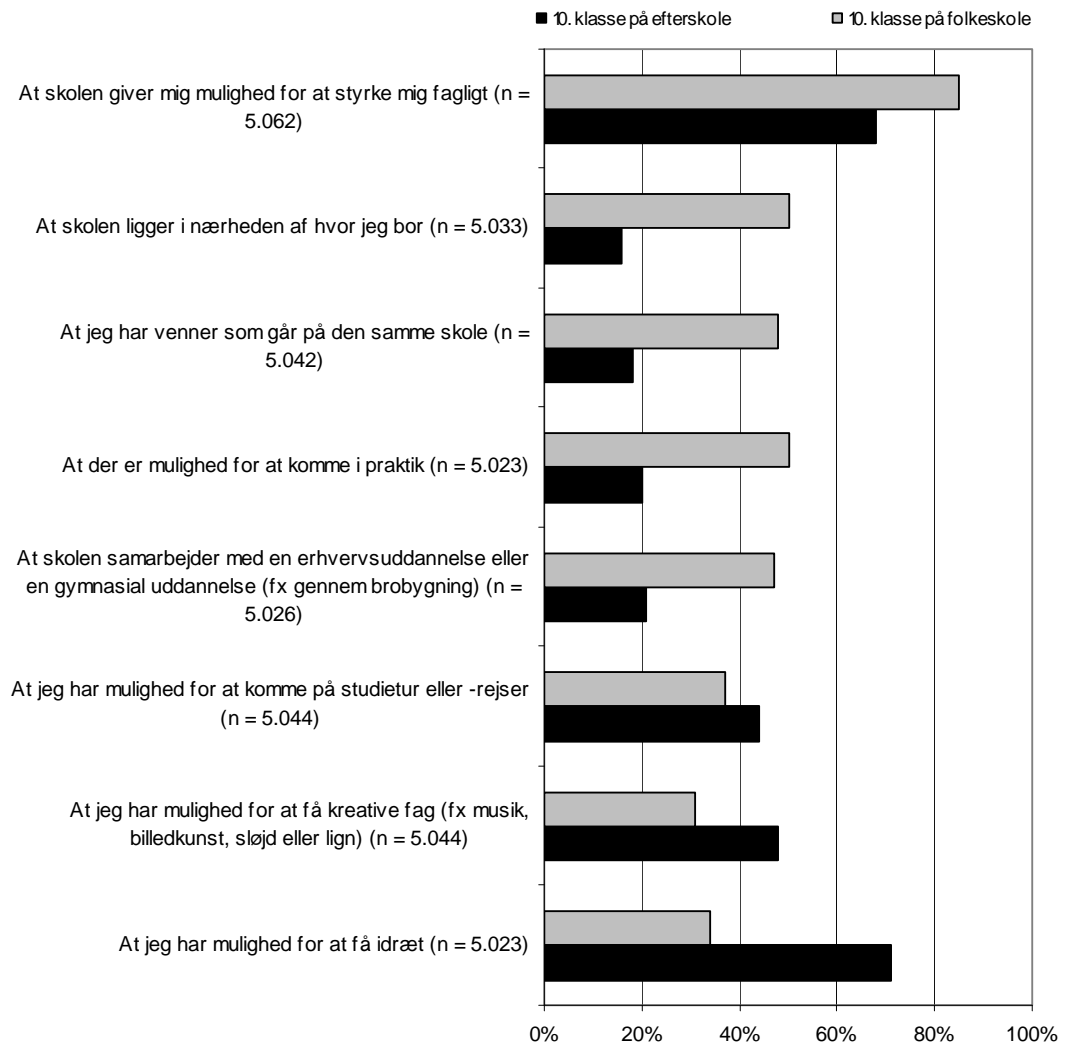
Figuren viser også at flere elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, lader til at have lyttet til venners og/eller søskendes anbefalinger. 41 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, vurderer at det har haft nogen betydning eller stor betydning, mens det gælder for 24 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, og for 37 % og 24 % af de elever der har valgt henholdsvis en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse.

5.2 Årsager til valg af hvor eleverne skal gå i 10. klasse

Evalueringen har fokus på forskellen mellem elever der vælger 10. klasse på en efterskole, og elever der vælger 10. klasse på en folkeskole. Derfor vil vi i dette afsnit fokusere på elevernes overvejelser omkring valget af det konkrete 10.-klasse-tilbud. Er der forskel på hvilke faktorer eleverne vurderer som væsentlige for deres valg af tilbud, alt efter om de har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole eller på en folkeskole?

Elever der har valgt 10. klasse, er konkret blevet spurgt om hvad der har haft betydning for dem da de skulle vælge hvor de skulle gå i 10. klasse. Analysen viser at også her adskiller årsagerne blandt dem der har valgt 10. klasse på en folkeskole, sig fra årsagerne blandt dem der har valgt 10. klasse på en efterskole, om end der også er tendenser der er ens for begge grupper. Svarfordelingen på de forskellige årsager er illustreret i figur 18.

Figur 18
Hvad havde betydning for dig da du skulle vælge hvor du skulle gå i 10. klasse?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse.

Obs.: Spørgsmålet er kun stillet til elever der har svaret at de har valgt 10. klasse.

For begge grupper er en af de væsentligste faktorer at skolen giver mulighed for at styrke deres faglige kompetencer. Mens 87 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, vurderer at det har haft stor betydning eller nogen betydning, gælder det for 69 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole.

En større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, end af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, vurderer at følgende faktorer har haft stor betydning eller nogen betydning for deres valg:

- At skolen giver mig mulighed for at styrke mig fagligt
- At skolen ligger i nærheden af hvor jeg bor
- At jeg har venner som går på den samme skole
- At der er mulighed for at komme i praktik
- At skolen samarbejder med en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse (fx gennem brobygning).

Som nævnt vurderer en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, end af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, at det at skolen giver mulighed for at styrke deres faglige kompetencer har været afgørende for deres valg af det konkrete tilbud.

Det at en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole (50 % mod 16 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole), vurderer at skolens placering i nærheden af hjemmet har haft stor betydning eller nogen betydning for valget, hænger givetvis sammen med at eleverne på en efterskole ikke skal bevæge sig så hyppigt mellem skolen og hjemmet som elever på en folkeskole eller et 10.-klasse-center. Ofte vælger elever da også efterskolen for netop at komme lidt væk fra de vant omgivelser. Noget lignende kan siges at gøre sig gældende for elevernes vurdering af at det at de har venner på samme skole har betydning. Her vurderer 48 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, at det har haft nogen betydning eller stor betydning, mens det gælder for 18 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole. Elever der vælger 10. klasse på en efterskole, gør det også ofte for at få nye bekendtskaber, mens 10. klasse på en folkeskole kan være et sikrere valg for elever der ønsker at fortsætte i de samme relationer til kammeraterne.

Spørgeskemaundersøgelsen viser også at elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, i højere grad end elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, vægter betydningen af at skolen giver mulighed for at komme i praktik. 50 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, vurderer at det har haft stor betydning eller nogen betydning for deres valg, mens det gælder for 20 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole. Det at skolen samarbejder med en erhvervsuddannelse eller en gymnasial uddannelse (fx gennem brobygning) har haft betydning

for 47 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, mens det gælder for 21 % af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole.

Figur 18 illustrerer også at der er nogle faktorer som en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, end af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole, vurderer har haft betydning for deres valg af hvor de skulle gå i 10. klasse. Disse faktorer er:

- At jeg har mulighed for at få idræt
- At jeg har mulighed for at få kreative fag (fx musik, billedkunst, sløjd eller lignende)
- At jeg har mulighed for at komme på studieture eller -rejser.

Den faktor som den største andel af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, vurderer har haft stor betydning eller nogen betydning, er at de har mulighed for at få idræt. Det gælder for 71 % af eleverne. Det samme gælder for 34 % af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. Disse tal indikerer at efterskolernes idrætstilbud appellerer til en stor andel af de elever i 9. klasse der skal vælge et 10.-klasse-tilbud.

Også muligheden for at få kreative fag har haft nogen betydning eller stor betydning for en større andel af de elever der har valgt 10. klasse på en efterskole (48 %), end af de elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole (31 %). En lille forskel kan desuden iagttages i elevernes vurdering af betydningen af at skolen giver mulighed for at komme på studieture eller -rejser. Det har haft stor betydning eller nogen betydning for 44 % af de elever der har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole, og for 37 % af de elever der har valgt at gå i 10. klasse på en folkeskole.

5.3 Opsamling

Samlet set viser analysen at årsagerne til valget af 10. klasse som sådan og af det konkrete 10.-klasse-tilbud varierer alt efter om eleverne har valgt 10. klasse på en efterskole eller på en folkeskole.

En af de primære forklaringer kan findes i at valget af 10. klasse på en efterskole er forbundet med grundlæggende andre overvejelser end valget af 10. klasse på en folkeskole eller af at fortsætte på en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Som nævnt i kapitel 4 har elever der har valgt 10. klasse på en efterskole, truffet valget tidligere end elever der har valgt 10. klasse på en folkeskole. Elever der vælger 10. klasse på en efterskole, lader også til at søge information og vejledning om deres 10. skoleår på anden vis end elever der vælger at gå i 10. klasse på en folkeskole. For disse elever betyder anbefalinger fra venner og søskende meget for deres valg.

Valget af efterskole er desuden forbundet med at eleverne skal forlade deres bopæl og flytte et nyt sted hen, og er dermed også en beslutning der får konsekvenser for andet end blot hvor ele-

verne skal møde hver hverdagsmorgen kl. 8. Det viser sig da også at en stor andel af eleverne begrundet valget af 10. klasse på en efterskole med at de har behov for at komme et nyt sted hen med nye lærere og kammerater.

Analysen viser desuden at det har betydning for en stor andel af de elever der har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole, hvilke tilbud – som fx kreative fag og særligt idræt – skolerne har. Mange efterskoler er da også specialiserede i deres tilbud inden for disse områder. Og det lader til at eleverne tiltrækkes af dette i lige så høj grad som af muligheden for at blive styrket fagligt i det 10. skoleår.

6 Faktorer der har betydning for valget af uddannelse

I dette kapitel fokuserer vi på hvilke faktorer der har betydning for at eleverne vælger 10. klasse.

I kapitel 3 og 4 er elever der vælger 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, blevet karakteriseret ud fra en række forhold. Mens der i karakteristikken er fokus på at beskrive de elevgrupper der har valgt 10. klasse på henholdsvis folkeskoler og efterskoler, er formålet her at identificere hvilke faktorer der har betydning for uddannelsesvalget. En beskrivende karakteristik kan ikke bruges til at identificere hvilke faktorer der påvirker valget. Vi kan altså ikke slutte at de faktorer der karakteriserer elever der vælger 10. klasse, også er de faktorer der har betydning for deres valg af 10. klasse. Der vil ofte være en sammenhæng, men der er dog også områder hvor der ikke er sammenfald mellem karakteristikken og de faktorer der har betydning for uddannelsesvalget.

Faktorerne er afprøvet i en statistisk model. Modsat krydstabeller kan den statistiske model bruges til at kontrollere for de andre faktorer i modellen og derved isolere betydningen af hver enkelt faktor. Vi har afprøvet en lang række faktorer betydning for elevernes uddannelsesvalg. Faktorerne omfatter både registerdata og spørgeskemadata og er udvalgt på baggrund af forundersøgelsens resultater.

Resultaterne af analysen ud fra modellen fremstilles i to afsnit. Først gennemgås det hvilke baggrundskarakteristika der har betydning for valget, hvorefter resultaterne af analysen af de faktorer der baserer sig på spørgeskemaet, gennemgås. Den samlede statistiske model kan ses i appendiks B.

6.1 Faktorer der baserer sig på registerdata

Den statistiske model viser at en række af elevernes baggrundskarakteristika har betydning for deres uddannelsesvalg. I dette afsnit vil vi beskrive sandsynligheden for at eleverne vælger hen-

holdsvis 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse i forhold til sandsynligheden for at de vælger 10. klasse på en folkeskole⁴, med fokus på betydningen af følgende registerdata:

- Morens uddannelsesniveau
- Familiens bruttoindkomst
- Morens tilknytning til arbejdsmarkedet
- Elevens herkomst
- Elevens alder og køn
- Størrelsen på den by eleven kommer fra.

Hvad betyder det eksempelvis for elevernes sandsynlighed for at vælge 10. klasse på en efterskole at deres mor har en lang videregående uddannelse sammenlignet med hvis deres mors længste gennemførte uddannelse er grundskolen? Og er sandsynligheden for at en elev begynder i 10. klasse på en efterskole, mindre hvis eleven kommer fra hovedstaden?

Morens uddannelsesniveau og arbejdsmarkedstilknytning og familiens indkomstniveau

Sandsynligheden for at to elever for hvem alle andre forhold end deres mors uddannelsesniveau er ens, vælger en given uddannelsesmulighed efter 9. klasse er ikke lige stor. Sandsynligheden for at en elev hvis mors længste gennemførte uddannelse er grundskolen, begynder i 10. klasse på en efterskole er 21 procentpoint mindre, og sandsynligheden for at eleven begynder på en gymnasial uddannelse er 21 procentpoint mindre end for en elev hvis mor har en lang videregående uddannelse. Sandsynligheden for at en elev hvis mors længste gennemførte uddannelse er grundskolen, begynder på en erhvervsuddannelse er derimod 23 procentpoint større end for en elev hvis mor har en lang videregående uddannelse. Samme mønster gør sig gældende for elever hvis mor har en erhvervsuddannelse. Samlet set kan vi konkludere at et lavt uddannelsesniveau hos moren øger sandsynligheden for at eleven vælger en erhvervsuddannelse og mindsker sandsynligheden for at eleven vælger 10. klasse på en efterskole eller en gymnasial uddannelse.

⁴ 10. klasse på en folkeskole er en såkaldt referencegruppe, så procenttallet angiver sandsynligheden for at en elev vælger fx 10. klasse på en efterskole frem for 10. klasse på en folkeskole. Ud over at resultaterne baseres på en referencegruppe for den afhængige variabel, baseres resultaterne også på en referencegruppe for alle de forklarende variable i modellen. Hvor meget den enkelte faktor påvirker sandsynligheden for at en elev vælger henholdsvis 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse, kan variere fra elev til elev. Det er dog rimeligt at antage at ændringen i sandsynligheden ligger tæt på det resultat der er angivet i tabellen i appendiks B der viser den statistiske model, medmindre der er tale om grupper af elever hvor sandsynligheden for at de vælger en af de tre uddannelsesmuligheder, er forholdsvis tæt på 0 % eller 100 %. Her vil ændringen i sandsynligheden kunne afvige fra det angivne.

Hvis familiens bruttoindkomst er på over 660.000 kr., øges sandsynligheden for at eleven begynder i 10. klasse på en efterskole, mens sandsynligheden for at eleven begynder på en gymnasial uddannelse efter 9. klasse, øges ved bruttoindkomster på over 840.000 kr. Det er ikke overraskende at indkomst har betydning for valget af 10. klasse på en efterskole, da det koster penge at gå på efterskole i modsætning til de øvrige uddannelsesvalg.

Modellen viser at morens tilknytning til arbejdsmarkedet ikke har betydning for elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse. Dette kan måske synes overraskende, men det er vigtigt at holde sig for øje at der er kontrolleret for de øvrige variable. Det vil sige at arbejdsmarkedstilknytningen ikke kan forklare elevernes uddannelsesvalg hos elever hvor de øvrige variable – som eksempelvis morens uddannelsesniveau der som forventeligt har større betydning for uddannelsesvalget – er konstante.

Elevens etniske herkomst, alder og køn

Når alle andre forhold er konstante, er der samme sandsynlighed for at indvandrere og efterkommere fra både vestlige og ikke-vestlige lande begynder på en gymnasial uddannelse efter 9. klasse som for etniske danskere. Til gengæld er der langt mindre sandsynlighed for at indvandrere og efterkommere fra både vestlige og ikke-vestlige lande begynder i 10. klasse på en efterskole (24-40 % mindre sandsynlighed) eller begynder på en erhvervsuddannelse (10-22 % mindre sandsynlighed).

Der er 4 % mindre sandsynlighed for at drenge vælger 10. klasse på en efterskole og 6 % mindre sandsynlighed for at de vælger en gymnasial uddannelse sammenlignet med piger. Til gengæld er der 25 % større sandsynlighed for at drenge vælger en erhvervsuddannelse sammenlignet med piger.

Alder har kun betydning for valget af 10. klasse på en efterskole. Sandsynligheden for at en elev vælger 10. klasse på en efterskole, øges med 4 % hvis eleven er under 16 år, i forhold til hvis eleven er 16 år eller derover.

Størrelsen på den by hvor eleven bor

Størrelsen på den by hvor eleven bor, har betydning for elevens sandsynlighed for at vælge de forskellige uddannelsesmuligheder efter 9. klasse. Elever fra hovedstadsområdet adskiller sig fra elever i resten af landet, idet der er mindre sandsynlighed for at de vælger 10. klasse på en efterskole og større sandsynlighed for at de vælger en gymnasial uddannelse. Der er 10 % større sandsynlighed for at elever der bor i byer med under 1.000 indbyggere, vælger en erhvervsuddannelse sammenlignet med elever i hovedstadsområdet.

6.2 Faktorer der baserer sig på spørgeskemadata

Som forklaring på hvad der har indflydelse på elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse, er det ud over deres baggrundskarakteristika også relevant at se på hvilken betydning elevernes selvurdering af faglige, personlige og sociale kompetencer og skoletrivsel har for deres valg.

I den statistiske model indgår der ud over data fra registerundersøgelsen også data fra spørgeskemaundersøgelsen. Vi har derfor testet følgende temaer i spørgeskemaet:

- Uddannelsesparathed
- Skoletrivsel
- Motivation for videreuddannelse
- Forældrenes involvering i valget
- Elevernes begrundelser for valget
- Hvor godt eleverne har følt sig informeret om valget.

Uddannelsesparathed

Som nævnt i kapitel 4 er der udført en faktoranalyse af spørgsmålene om uddannelsesparathed. Resultatet af faktoranalysen giver anledning til at inddele spørgsmålene i to dimensioner som omhandler elevernes faglige henholdsvis sociale kompetencer. Dertil kommer en dimension om elevernes afklarethed om uddannelsesvalget som ikke er inddraget i modellen⁵. Der er som nævnt i kapitel 4 seks udsagn der tilsammen måler den faglige dimension, og fire udsagn der tilsammen måler den sociale dimension. Spørgsmålene inden for hver dimension har høje korrelationer, dvs. at scorer en elev højt på et spørgsmål der måler den faglige dimension, er der stor sandsynlighed for at eleven også scorer højt på de fem andre spørgsmål der måler den faglige dimension (se appendiks C).

Resultaterne af analysen på baggrund af den statistiske model viser at elevernes vurdering af deres faglige og sociale kompetencer har betydning for deres uddannelsesvalg. Analysen viser at jo mere positivt en elev vurderer sine faglige kompetencer, jo større er chancen for at eleven begynder i 10. klasse på en efterskole eller på en gymnasial uddannelse. Imidlertid er det bemærkelsesværdigt at jo mere positivt en elev vurderer sine sociale kompetencer, jo mindre sandsynlighed er der for at eleven vælger 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Sagt på en anden måde øger det sandsynligheden for at en elev vælger 10. klasse på en folkeskole, hvis eleven vurderer sig selv som meget socialt kompetent. Dette resultat er i modstrid med karakteristikken i kapitel 4. Karakteristikken viste at elever der vælger 10. klasse på en efterskole eller en gymnasial uddannelse efter 9. klasse, efter egen vurdering har bedre sociale kompetencer end elever der vælger 10. klasse på en folkeskole.

⁵ Spørgsmålene om afklaretheden om uddannelsesvalget er ikke testet i modellen, da vi vurderer at kausaliteten mellem valget af uddannelse og hvordan eleverne vurderer valget, ikke er entydig.

Dette modstridende resultat skyldes at vi i den statistiske model som nævnt kontrollerer for alle de andre faktorer i modellen. En nærmere analyse viser at det særligt er ved kontrol af den faglige dimension at resultatet ændres. Dvs. at blandt elever der vurderer deres faglige kompetencer ens, vil der være en større sandsynlighed for at elever der vurderer deres sociale kompetencer positivt, vælger at gå i 10. klasse på en folkeskole⁶.

Forklaringen på dette overraskende resultat kan findes i at der er tale om en selvurdering fra elevernes side, og den subjektive forståelse af de spørgsmål der måler den sociale dimension, kan variere fra elev til elev. Desuden kan en del af forklaringen findes i at de sociale kompetencer også er et udtryk for hvor socialt integreret eleven er i 9.-klassen. Hvis eleven vurderer sig selv som socialt integreret i klassen, kan eleven også være mere tilbøjelig til at vælge at fortsætte i folkeskolen.

Skoletrivsel i 9. klasse

Alle fem spørgsmål der omhandler elevernes skoletrivsel i 9. klasse, har betydning for deres valg efter 9. klasse. Analysen af resultaterne viser at der ikke er et entydigt mønster i form af at de elever der samlet set vurderer deres skoletrivsel mest positivt, også vælger en bestemt uddannelse efter 9. klasse. En nærmere analyse viser at jo mere *uenig* eleven erklærer sig i udsagnet om at kunne lide at gå i skole, jo større er sandsynligheden for at eleven vælger en erhvervsuddannelse. Analysen viser også at jo mere *uenig* eleven erklærer sig i udsagnet om at undervisningen er spændende, jo større er sandsynligheden for at eleven vælger enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Derudover viser analysen at jo mere *enig* eleven erklærer sig i udsagnet om at have det godt med lærerne, jo mindre er sandsynligheden for at eleven vælger 10. klasse på en folkeskole.

Et af spørgsmålene om skoletrivsel omhandler forholdet til klassekammeraterne. Analysen viser at jo mere *enig* eleven erklærer sig i udsagnet om at have mange gode klassekammerater, jo mindre er sandsynligheden for at eleven vælger 10. klasse på en efterskole frem for 10. klasse på en folkeskole. Derudover viser analysen at jo bedre eleven kan lide frikvartererne, jo mindre er sandsynligheden for at eleven vælger en gymnasial uddannelse.

Motivation for videre uddannelse

Elevernes motivation for videre uddannelse har vi målt ved at spørge dem dels hvor vigtigt det er for dem at få en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse og dels hvor stor en lyst de har til at skulle i gang med en sådan ungdomsuddannelse.

⁶ Denne ændring af resultatet kan også iagttages i krydstabeller hvor den sociale dimension krydses med uddannelsesvalget, mens det faglige niveau er konstant (se appendiks C).

Her viser den statistiske model at jo vigtigere eleverne vurderer at det er at få en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at eleverne vælger at begynde på en gymnasial uddannelse eller i 10. klasse på en efterskole frem for i 10. klasse på en folkeskole. Vurderingen af vigtigheden har omvendt ikke signifikant betydning for om eleverne vælger at starte på en erhvervsuddannelse.

Ser vi på elevernes vurdering af deres lyst til at gå i gang med en ungdomsuddannelse, er der – ikke overraskende – sammenhæng imellem at jo større lyst eleverne har til at gå i gang med en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at de har valgt at begynde på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse umiddelbart efter 9. klasse frem for at vælge 10. klasse på en folkeskole. Jo mindre lyst eleverne har til at gå i gang med en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at eleverne vælger 10. klasse på en efterskole.

Det er interessant at jo større lyst eleven har til at gå i gang med en ungdomsuddannelse, jo mindre er sandsynligheden for at eleven starter i 10. klasse på en efterskole frem for i 10. klasse på en folkeskole. Derimod øges sandsynligheden for at en elev starter i 10. klasse på en efterskole frem for at starte i en 10. klasse på en folkeskole, jo vigtigere eleven vurderer at det er at tage en ungdomsuddannelse.

Forældrenes involvering i valget og information om valget

I spørgeskemaundersøgelsen har vi undersøgt hvilken betydning eleverne oplever at deres forældre har haft for deres valg af uddannelse efter 9. klasse. I spørgeskemaet har vi spurgt om hvorvidt:

- Eleven har talt med forældrene om uddannelsesvalget
- Forældrene interesserer sig for elevens skolegang
- Forældrene forventer at eleven tager en uddannelse efter 9. eller 10. klasse.

Disse tre spørgsmål har vi testet ved hjælp af modellen for at analysere om forældrenes involvering har betydning for elevernes valg.

Analysen viser at det kun er spørgsmålet om hvorvidt eleven har talt med forældrene om uddannelsesvalget der har betydning for elevens uddannelsesvalg. Dette spørgsmål har kun betydning for valget af 10. klasse på en efterskole, idet sandsynligheden for at eleven vælger 10. klasse på en efterskole, øges (17 %) hvis eleven i høj grad har talt med forældrene om uddannelsesvalget, i forhold til hvis eleven slet ikke har talt med forældrene. Modellen viser altså at det i højere grad er forældrenes ressourcer (uddannelses- og indkomstniveau) end forældrenes involvering i valget der er afgørende for elevernes uddannelsesvalg.

Den statistiske model viser desuden at sandsynligheden for at en elev vælger 10. klasse på en efterskole frem for 10. klasse på en folkeskole, mindskes hvis eleven oplever at være meget dårligt eller dårligt informeret om mulighederne efter 9. klasse.

At forældrene kun har begrænset betydning for unges valg af ungdomsuddannelse bekræftes også af andre undersøgelser om unges uddannelsesvalg. I CEFU's rapport fra 2005 konkluderes det fx at forældrene kun spiller en mindre rolle i den unges beslutningsproces, og at valget i høj grad opleves som den unges eget. Dog ser det samtidig ud til at den unges søskendes uddannelsesvalg har indflydelse på den unges eget valg. Hvis den unges søskende går på en gymnasial uddannelse, er der også overvejende sandsynlighed for at den unge selv vælger at begynde på en gymnasial uddannelse. Rapporten konkluderer dermed at forældrenes indflydelse er forholdsvis begrænset, mens søskende derimod er med til at påvirke den unges valg (Pless og Katznelson 2005).

Elevernes begrundelser for valget

Den statistiske model viser at elever der vurderer at venners og/eller søskendes anbefalinger har haft betydning for deres valg af uddannelse efter 9. klasse, er mere tilbøjelige til at vælge en gymnasial uddannelse eller 10. klasse på en efterskole frem for 10. klasse på en folkeskole. Elever der vurderer at vejlederens og/eller lærerens mening har været væsentlig for deres valg, er mere tilbøjelige til at vælge 10. klasse på en folkeskole end de øvrige elever. Forældrenes mening lader ikke til at have nævneværdig betydning for elevernes valg. Der er ikke en entydig sammenhæng mellem elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse og deres vurdering af om det at gå på samme skole som vennerne har betydning for valget.

6.3 Opsamling

Den statistiske model beskriver hvilke faktorer der har betydning for om eleverne har valgt 10. klasse på en folkeskole, 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse efter 9. klasse.

Hvad angår morens uddannelsesniveau, betyder det at moren har et højt uddannelsesniveau at det er mere sandsynligt at eleven vælger at gå i 10. klasse på en efterskole frem for i 10. klasse på en folkeskole. Der er 21 procentpoint mindre sandsynlighed for at en elev hvis mors længste gennemførte uddannelse er grundskolen, starter i 10. klasse på en efterskole frem for i 10. klasse på en folkeskole. En høj indkomst i familien er også befordrende for at eleverne vælger 10. klasse på en efterskole frem for 10. klasse på en folkeskole. Derimod har morens tilknytning til arbejdsmarkedet ingen signifikant betydning for valget af uddannelse efter 9. klasse.

Der er langt mindre sandsynlighed for at elever med anden etnisk herkomst end dansk begynder i 10. klasse på en efterskole (24-40 % mindre sandsynlighed) frem for i 10. klasse på en folkeskole sammenlignet med etniske danskere. Elever fra hovedstadsområdet adskiller sig fra elever i resten af landet, idet der er mindre sandsynlighed for at de vælger 10. klasse på en efterskole. Der er mindre sandsynlighed for at drenge vælger 10. klasse på en efterskole sammenlignet med piger, ligesom der også er mindre sandsynlighed for at elever på 16 år eller derover vælger 10. klasse på en efterskole.

I forbindelse med uddannelsesparathed øges sandsynligheden for at en elev vælger 10. klasse på en efterskole frem for 10. klasse på en folkeskole, hvis eleven vurderer sig selv som fagligt kompetent. Blandt elever der vurderer deres faglige kompetencer ens, vil der imidlertid være en større sandsynlighed for at elever der vurderer deres sociale kompetencer positivt, vælger at gå i 10. klasse på en folkeskole frem for på en efterskole.

Ser vi på elevernes vurdering af deres skoletrivsel, er der ikke noget entydigt mønster i form af at de elever der samlet set vurderer deres skoletrivsel mest positivt, vælger en bestemt uddannelse efter 9. klasse.

Eleverne har vurderet vigtigheden af at få en ungdomsuddannelse. Jo vigtigere eleverne vurderer at det er at få en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at de vælger at begynde på en gymnasial uddannelse eller i 10. klasse på en efterskole frem for at begynde i 10. klasse på en folkeskole. Med hensyn til elevernes lyst til at gå i gang med en ungdomsuddannelse viser modellen at jo mindre lyst eleverne har til at gå i gang med en ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for at de vælger at gå i 10. klasse på en efterskole.

Appendiks A

Dokumentation og metode

Denne evaluering er gennemført på baggrund af en projektbeskrivelse som er udarbejdet af EVA på foranledning af formandskabet for Skolerådet (se projektbeskrivelsen på www.eva.dk). Evalueringen giver en karakteristik af elever der vælger 10. klasse. Evalueringen baserer sig på følgende elementer:

- Forundersøgelse (deskresearch og interview med UU-vejledere og 9.-klasse-elever)
- Repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt 9.-klasse-elever
- Registerundersøgelse udarbejdet af Danmarks Statistik.

I dette appendiks gør vi nærmere rede for gennemførelsen af de kvantitative undersøgelser i evalueringen. En præsentation af gennemførelsen af forundersøgelsen findes i kapitel 2.

Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.-klasse-elever

Spørgeskemaundersøgelsens målgruppe er folkeskoleelever der i april 2011 gik i 9. klasse. Kun elever der deltager i almenundervisningen, er omfattet af undersøgelsen. Elever fra specialklasser eller specialskoler indgår ikke i undersøgelsen.

Spørgeskemaundersøgelsen baserer sig på en repræsentativ stikprøve af elever. Først udtrak EVA en stratificeret stikprøve blandt alle folkeskoler der har en 9.-klasse, hvorefter alle elever i disse skolars 9.-klasser blev udvalgt til at deltage i undersøgelsen. Undersøgelsen blev gennemført via et firesiders printet spørgeskema der blev udsendt i klasseæt til de respektive skoler. Skemaerne blev herefter returneret til Express der scannede dem.

Udarbejdelse og validering af spørgeskemaet

Spørgeskemaet blev udarbejdet af EVA's projektgruppe i februar-marts 2011. Skemaet blev derefter – i midten af marts – pilottestet af en konsulent og en metodemedarbejder på henholdsvis Skolen på Duevej i Frederiksberg Kommune og Husum Skole i Københavns Kommune. I rekrutteringen blev der lagt vægt på at skolernes elevgrundlag skulle variere, og at de skulle være placeret i to forskellige kommuner.

Pilottesten foregik i grupper på fire-fem 9.-klasse-elever. Indledningsvis fik eleverne udleveret spørgeskemaet og blev bedt om på egen hånd at udfylde det. Herefter anvendte de to interviewere en kognitiv interviewmetode i gennemgangen af spørgeskemaet med eleverne: Spørgsmålene blev læst op for gruppen, og der blev stillet uddybende spørgsmål om deres forståelse af det enkelte spørgsmål, deres svar og hvilke overvejelser de havde gjort sig i forbindelse med besvarelsen af spørgsmålene. Elevernes kommentarer til hvert spørgsmål blev løbende noteret så de kunne sammenholdes efterfølgende. Herefter blev enkelte spørgsmål i skemaet justeret. Dette blev dog som hovedregel kun gjort hvis flere af eleverne havde kommenteret samme spørgsmål. Kommentarerne til skemaet handlede ofte om at sproget var for svært at forstå, og med justeringen blev sproget gjort mere enkelt og simpelt. Derudover viste pilottesten at eleverne kun var i stand til at sondre mellem om de skulle begynde i 10. klasse på en efterskole, eller om 10.-klassen var placeret et andet sted. Eleverne var ikke i stand til at afgøre om 10.-klassen fx var placeret på et 10.-klasse-center eller på en ungdomsskole. Datamaterialet giver derfor ikke mulighed for at analysere forskellen mellem elever der vælger 10. klasse på en almindelig folkeskole, på et 10.-klasse-center eller på en ungdomsskole, fordi vi valgte at slå disse muligheder sammen i én svarkategori.

Udsendelse og rykkerprocedurer

Først udtrak EVA en stratificeret stikprøve blandt alle folkeskoler der har en 9.-klasse. Udtrækket blev foretaget ved hjælp af Undervisningsministeriets institutionsdatabase. Der blev udtrukket 297 skoler ud af i alt 998 skoler. Stikprøven blev stratificeret ud fra følgende variable: andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande, andelen af elever der 15 måneder efter 9. klasse gik på en gymnasial uddannelse, og skolestørrelsen.

Herefter blev de udvalgte skoler kontaktet med henblik på at indhente navnene på alle skolernes 9.-klasser og navn og e-mail-adresse på klasselæreren for hver klasse. Efter tre rykker-e-mails og en telefonisk opringning til skolerne lykkedes det at indhente læreroplysninger fra 250 ud af de 297 skoler. Ni skoler var enten forhindret i at deltage eller ønskede ikke at deltage. De resterende 38 skoler indgav ikke læreroplysninger til EVA.

Fra Ungdommens Uddannelsesvejlednings Udviklingscenter (UUUC) modtog EVA CPR-nummer og navn på alle 9.-klasse-elever der i april måned gik på de udvalgte skoler. Af dataarket fremgik det hvilken skole og klasse den enkelte elev tilhørte. Derefter blev ovennævnte elevdata sammen-

koblet med de indhentede læreroplysninger. Denne sammenkobling sikrede at EVA senere kunne koble registerdataene sammen med hver enkelt elevbesvarelse.

Papirskemaerne blev pakket klassevis og sendt til skolerne stilet direkte til de pågældende klasselærere. Klasselærerne blev bedt om at uddele skemaerne til eleverne og sende dem retur inden for en uge. Den relativt korte svarfrist skal ses i lyset af at klasselærerne ugen inden udsendelsen var blevet orienteret om undersøgelsen og om hvornår den skulle gennemføres. Klasselærerne blev kontaktet både pr. e-mail og pr. brev.

EVA udsendte to rykkere både som brev og som e-mail. I enkelte tilfælde hvor skemaerne var bortkommet, eftersendte EVA nye spørgeskemaer til klasselærerne.

På hvert skema var elevens navn og et unikt identifikationsnummer anført. Klasselærerne blev bedt om at uddele skemaerne i overensstemmelse med det anførte navn. På denne måde var det muligt at koble registerdata fra Danmarks Statistik (DST) sammen med spørgeskemabesvarelsene. For at sikre anonymiteten blev klasselærerne grundigt instrueret i at fortælle eleverne at deres besvarelser var anonyme, hvilket også fremgik af skemaet. For yderligere at sikre anonymiteten skulle lærerne ikke indsamle skemaerne – eleverne skulle selv lægge skemaerne i en svarkuvert og lukke den.

Svarprocent

Spørgeskemaet blev udsendt til 11.369 elever fordelt på 578 klasser og 250 skoler. Skemaet blev besvaret af 10.174 elever. Bruttostikprøven var oprindeligt på 13.701 elever (297 skoler og 743 klasser), men som nævnt var der et frafald på ni skoler der var forhindrede eller ikke ønskede at deltage i evalueringen, og 38 skoler som EVA ikke modtog læreroplysninger fra, hvilket gav et frafald på yderligere 2.332 elever fordelt på 140 klasser.

386 elever frasorteredes fra bruttostikprøven, da disse elever ikke var en del af populationen eller ikke havde mulighed for at udfylde skemaet i svarperioden. Det var elever der enten ikke længere gik i klassen, var fraværende i perioden eller var specialklasseelever. De elever der har haft en reel mulighed for at besvare skemaet, dvs. nettostikprøven, udgør dermed 10.983 elever.

Svarprocenten i undersøgelsen er på 93 %, hvilket vurderes som værende meget tilfredsstillende.

Svarprocent

	Nettostikprøve	Antal indkomne svar	Svarprocent
I alt	10.983	10.174	93 %

Bortfald

I nedenstående tabel har vi undersøgt om de elever der har besvaret skemaet, adskiller sig fra eleverne i bruttostikprøven og eleverne i populationen. Populationen er sammensat på baggrund af DST's elevregister. Populationen er defineret som alle elever der påbegyndte 9. klasse i skoleåret 2010/11. Denne afgrænsning indeholder også specialklasseelever, da DST ikke på en valid måde kan frasortere specialklasseelever. Derfor afspejler afgrænsningen af populationen fra DST ikke fuldstændigt den egentlige population hvor specialklasseelever er ekskluderet. Specialklasseelever i 9. klasse er dog en marginal gruppe, og EVA vurderer at DST's populationsafgrænsning giver en god indikation af om besvarelsene er repræsentative for populationen.

De tre grupper (population, bruttostikprøve og besvarelser) er blevet sammenlignet med hensyn til elevernes køn, alder, bopælsregion og herkomst, størrelsen på deres bopælsby, morens beskæftigelse, morens uddannelsesniveau og familiens indkomst. Variablene er alle registerdata indhentet fra DST.

Bortfaldsanalyse

	Totalpopulation (%) (N = 49.625)	Bruttostikprøve (%) (N = 13.682)	Besvarelser (%) (N = 10.174)
Køn			
Dreng	51,7	50,5	50,5
Pige	48,3	49,5	49,5
Alder			
15 år og derunder	59,7	60,6	60,9
16 år og derover	40,3	39,4	39,1
Region			
Nordjylland	11,5	11,8	9,9
Midtjylland	22,7	23,0	22,7
Syddanmark	21,6	22,8	24,8
Hovedstaden	27,8	26,9	26,5
Sjælland	16,3	15,6	16,0
Uoplyst	0,1	0,0	0,0
Herkomst			
Dansker	88,5	89,4	89,4
Ikke-vestlig indvandrer	3,1	2,8	2,7
Ikke-vestlig efterkommer	5,8	5,2	5,2
Vestlig indvandrer eller efterkommer	2,6	2,6	2,7

Fortsættes næste side ...

	Totalpopulation (%) (N = 49.625)	Bruttostikprøve (%) (N = 13.682)	Besvarelser (%) (N = 10.174)
Størrelse på bopælsby			
Byer med under 10.000 indbyggere	47,2	46,5	43,5
Byer med 10.000 indbyggere eller derover	35,6	36,0	39,5
Hovedstaden	17,2	17,5	17,0
Morens beskæftigelse			
Beskæftiget	83,1	84,9	85,7
Arbejdsløs	9,5	8,4	7,9
Uddannelsessøgende	0,4	0,3	0,4
Uden for arbejdsstyrken	7,0	6,4	6,1
Morens uddannelse			
Grundskole	20,2	18,4	17,4
Erhvervsuddannelse	39,2	39,6	39,8
Gymnasial uddannelse	6,1	6,4	6,5
Kort videregående uddannelse	4,2	4,5	4,7
Mellemlang videregående uddannelse	20,0	20,7	21,0
Lang videregående uddannelse	7,1	7,7	8,2
Uoplyst	3,2	2,6	2,5
Familiens indkomst			
Under 440.000 kr.	29,1	26,7	25,3
440.000-660.000 kr.	24,8	24,9	24,8
660.001-840.000 kr.	23,3	24,7	25,1
Over 840.000 kr.	22,8	23,7	24,8

Af tabellen fremgår det at der er relativt små forskelle mellem eleverne i populationen og de elever der har besvaret skemaet. De største forskelle mellem de to grupper findes i familiens indkomst og elevens bopæl. Indkomster på under 440.000 kr. er underrepræsenteret blandt besvarelserne med 3,8 procentpoint. Derudover lader det til at besvarelser fra Region Syddanmark er overrepræsenteret med 3,2 procentpoint, og at besvarelser fra elever der bor i byer med under 10.000 indbyggere, er underrepræsenteret med 3,7 procentpoint. Inden for alle andre variable er forskellene på under 3 procentpoint. EVA vurderer at forskellene mellem grupperne er for små til at have betydning for konklusionerne i rapporten. Desuden kan en del af forskellene skyldes at populationen som er afgrænset ved hjælp af DST's register, indeholder elever fra specialklasser.

Hvis vi i stedet sammenligner bruttostikprøven med besvarelsene, reduceres forskellene, hvilket kan skyldes at bruttostikprøven ikke indeholder elever fra specialklasser.

Analyse af data

Dataene fra spørgeskemaundersøgelsen er blevet anvendt til to typer af analyser:

- 1 Karakteristik af elevgrupper der efter 9. klasse vælger henholdsvis 10. klasse på en efterskole, 10. klasse på en folkeskole, en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Formålet med denne analyse er at vurdere om der er forskelle mellem elevgrupperne hvad angår følgende karakteristika: uddannelsesparathed, forældreinvolvering, skoletrivsel og motivation for videre uddannelse.
- 2 Analyse af hvilke faktorer der har betydning for valget af uddannelse efter 9. klasse.

Karakteristikken er baseret på krydstabeller hvor valget af uddannelse efter 9. klasse er blevet krydset med alle andre spørgsmål i skemaet. Der er anvendt chi i anden-test for at teste om der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem variablene i krydstabellerne. Der er i denne sammenhæng anvendt et signifikansniveau på 0,05.

I analyse 2 opstilles en multinominal logistisk regressionsmodel som forsøger at udpege hvilke faktorer der har betydning for valget af uddannelse efter 9. klasse (se uddybningen i appendiks B).

Registerundersøgelse

DST har leveret en registerundersøgelse af hvordan karakteristikken af de elever der vælger 10. klasse, har udviklet sig fra skoleåret 1999/2000 til skoleåret 2009/10. Formålet er at vurdere om der er sket en ændring i elevsammensætningen i henholdsvis 10. klasse på efterskoler og 10. klasse på folkeskoler i løbet af årtiet og særligt omkring indførelsen af den nye lovgivning for 10. klasse i skoleåret 2008/09.

Population

Alle elever i folkeskolen der har afsluttet 9. klasse i perioden juni 2000 til juni 2010. Elever i specialskoler er frasorteret.

Data

Eleverne er inddelt efter den uddannelsesstatus de har umiddelbart efter at de har afsluttet 9. klasse. Eleverne er inddelt i følgende seks kategorier:

- 1 10. klasse på efterskoler
- 2 10. klasse på folkeskoler
- 3 10. klasse på ungdomsskoler
- 4 Gymnasial uddannelse (hvx, htx, stx, hf)

- 5 Erhvervsuddannelse
- 6 Restgruppe (ikke under uddannelse eller under uddannelse på et lavere niveau end ovenstående).

DST har ikke mulighed for at oprette en selvstændig kategori til de elever der vælger et 10.-klasse-center. Det har derfor ikke været muligt at undersøge om elever på 10.-klasse-centre adskiller sig fra de øvrige elevgrupper. I rapporten har vi valgt at slå gruppen af elever i 10. klasse på ungdomsskoler sammen med gruppen af elever i 10. klasse på folkeskoler, da de elever der tager 10. klasse på en ungdomsskole, udgør en meget lille gruppe (3 % af populationen i 2010).

For hvert år er ovenstående uddannelsesstatus krydset med følgende variable:

- 1 Køn
- 2 Karakter ved afgangsprøven i skriftligt dansk og problemløsning i matematik
- 3 Morens længste gennemførte uddannelse
- 4 Størrelse på bopælsby
- 5 Herkomst (etniske danskere, ikke-vestlige indvandrere/efterkommere og vestlige indvandrere/efterkommere).

Variablene er alle opgjort det år hvor eleven har afsluttet 9. klasse. Der foreligger kun valide registreringer af karakterer for perioden 2002-2010. Alle karakterer bedømt ud fra den gamle 13-punkts-skala har DST omregnet til den nye 7-punkts-skala ud fra en nøgle som Undervisningsministeriet har offentliggjort. Størrelsen på bopælsbyen er fastsat ud fra DST's variabel storhed, som kun omfatter valide registreringer fra 2007-2010.

Analyse

Registerundersøgelsen fra DST anvendes i rapportens kapitel 3. Først bruges dataene til at give et aktuelt statusbillede (skoleåret 2009/10) af elevernes baggrundskarakteristika alt efter om de har valgt at gå i 10. klasse på en efterskole eller i 10. klasse på en folkeskole. Dernæst bruges dataene til at undersøge udviklingen fra 2000-2010 i baggrundskarakteristikaene for elever i de forskellige tilbud. Alle udviklinger kan ses i tabelrapporten.

Appendiks B

Statistisk model: Faktorer der forklarer elevernes uddannelsesvalg

EVA har opstillet en multinominal logistisk regressionsmodel der søger at beskrive hvilke faktorer der forklarer elevernes valg af uddannelse efter 9. klasse. De forklarende faktorer består af både registerdata fra Danmarks Statistik og spørgeskemadata og er udvalgt på baggrund af forundersøgelsens resultater. De testede registerdata består af følgende variable:

- Morens uddannelsesniveau
- Familiens bruttoindkomst
- Morens tilknytning til arbejdsmarkedet
- Elevers herkomst
- Elevers alder og køn
- Størrelsen på den by eleven kommer fra.

De testede spørgeskemavariabler består af følgende temaer i spørgeskemaet:

- Uddannelsesparathed (spørgsmålsbatteri 12)
- Skoletrivsel (spørgsmålsbatteri 11)
- Motivation for videre uddannelse (spørgsmål 13 og 14)
- Forældrenes involvering i valget (spørgsmålsbatteri 10)
- Elevernes begrundelser for valget (spørgsmålsbatteri 3 og 5, de fire nederste udsagn)
- Hvor godt eleverne har følt sig informeret om valget (spørgsmål 9).

De konkrete spørgsmål kan ses i tabelrapporten på EVA's hjemmeside, www.eva.dk.

Den afhængige variabel, valget af uddannelse efter 9. klasse, er inddelt i fire kategorier: 10. klasse på en folkeskole, 10. klasse på en efterskole, gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelse. 10. klasse på en folkeskole er valgt som referencekategori, hvilket betyder at nedenstående resultater beskriver hvad sandsynligheden er for at eleverne vælger henholdsvis 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse i forhold til sandsynligheden for at de vælger 10. klasse på en folkeskole. Ud over at resultaterne baseres på en referencegruppe for den af-

hængige variabel, baseres resultaterne også på en referencegruppe for alle de forklarende variable i modellen. Hvor meget den enkelte faktor påvirker sandsynligheden for at en elev vælger henholdsvis 10. klasse på en efterskole, en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse, kan variere fra elev til elev. Det er dog rimeligt at antage at ændringen i sandsynligheden ligger tæt på det resultat der er angivet i nedenstående tabel, medmindre der er tale om grupper af elever hvor sandsynligheden for at de vælger en af de tre uddannelsesmuligheder, er forholdsvis tæt på 0 % eller 100 %. Her vil ændringen i sandsynligheden kunne afvige fra det angivne.

De statistisk signifikante forklarende variable har EVA udvalgt ved at foretage en modelsøgning. Den endelige model beskrives i nedenstående tabel. Modelsøgningen er foretaget ved hjælp af backward selection ud fra et inklusionskriterium på $p = 0,10$. Modellen er efterfølgende blev reduceret yderligere. Derfor er kun variable med et signifikansniveau på $p = 0,05$ med i modellen.

EVA har gennemført forudsætningstest af modellen. Der er testet for om fejleddene er uafhængige og normalfordelte, og for multikollinearitet. EVA vurderer at modellen overholder forudsætningerne på et rimeligt niveau.

Resultater

I nedenstående tabel ses resultaterne af analysen ud fra den statistiske model. Hovedresultaterne vil blive beskrevet i kapitel 6 i rapporten.

Faktorer der har betydning for valget af uddannelse efter 9. klasse

	Ændring i sand- synlighed for valg af efterskole (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af gymnasial ud- dannelse (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af erhvervs- uddannelse (%)
--	---	--	--

Registerdata:

Morens længste gennemførte uddannelse (reference: lang videregående uddannelse)

Grundskole	-21**	-21**	23**
Erhvervsuddannelse	-14**	-19**	18*
Gymnasial uddannelse	-9	-11**	12
Kort videregående uddannelse	-4	-11**	22*
Mellemlang videregående uddannelse	4	-6	4

Fortsættes næste side ...

... fortsat fra forrige side

	Ændring i sand- synlighed for valg af eftersko- le (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af gymnasi- al uddannelse (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af erhvervs- uddannelse (%)
Familiens bruttoindkomst (reference: under 440.000 kr.)			
440.000-660.000 kr.	1	-3	-3
660.001-840.000 kr.	6*	0	-6
Over 840.000 kr.	12**	7**	-5
Herkomst (reference: etniske danskere)			
Ikke-vestlige indvandrere	-24**	-6	-22**
Ikke-vestlige efterkommere	-40**	-6	-10*
Vestlige indvandrere og efterkommere	-25**	-6	-15*
Alder (reference: 16 år)			
15 år	4*	-1	-3
Køn (reference: piger)			
Dreng	-4*	-6**	25**
Størrelse på bopælsby (reference: hovedstaden)			
By med under 1.000 indbyggere	11**	-14**	10*
By med mellem 1.000 og 20.000 indbyggere	7**	-7**	3
By med over 20.000 indbyggere på nær hovedstaden	10**	-6*	5
Spørgeskemadata:			
Hvor godt eller dårligt har du følt dig informeret om de muligheder du har efter 9. klasse? (reference: meget dårligt informeret)			
Meget godt	19**	-4	14
Godt	19**	-4	5
Hverken godt eller dårligt	16*	-6	5
Dårligt	8	-6	5
Har du snakket med dine forældre om hvad du skal efter 9. klasse? (reference: i mindre grad eller slet ikke)			
I høj grad	17**	-6	3

Fortsættes næste side ...

	Ændring i sand- synlighed for valg af eftersko- le (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af gymnasi- al uddannelse (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af erhvervs- uddannelse (%)
I nogen grad	5	-5	2
Trivsel (måles på en syvpunktsskala hvor 1 er "Meget uenig" og 7 er "Meget enig". Den procentvise ændring svarer til et points spring på skalaen)			
Jeg kan godt lide at gå i skole	1	1	-7**
Jeg synes undervisningen er spændende	0	-4**	-3**
Jeg har det godt med mine lærere	2*	2**	3**
Jeg har mange gode klassekammerater	-2*	1	0
Jeg kan godt lide frikvartererne	-1	-3**	1
Uddannelsesparathed (måles på en syvpunktsskala hvor 1 er "Meget uenig" og 7 er "Meget enig". Den procentvise ændring svarer til et points spring på skalaen)			
Faglig dimension	5**	27**	-1
Social dimension	-6**	-13**	-3*
Jeg er god til at hjælpe andre (fx med lektier)	2*	3**	2
Jeg har ikke et stort fravær	3**	2**	0
Motivation til videre uddannelse (den procentvise ændring svarer til et points spring på skalaen)			
På en skala fra 1-7, hvor vigtigt er det for dig at få en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse?	3**	4**	-1
På en skala fra 1-7, hvor stor en lyst har du til at skulle i gang med en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse?	-4**	6**	17**
Begrundelser for valget af uddannelse efter 9. klasse			
Jeg vil gerne være sammen med mine venner (reference: ingen betydning)			
Stor betydning	17**	4	18**
Nogen betydning	5*	5*	8*
Mindre betydning	-3	8**	5

Fortsættes næste side ...

	Ændring i sand- synlighed for valg af eftersko- le (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af gymnasi- al uddannelse (%)	Ændring i sand- synlighed for valg af erhvervs- uddannelse (%)
Mine forældre syntes det var bedst for mig (reference: ingen betydning)			
Stor betydning	-3	1	-7
Nogen betydning	-3	-2	-10**
Mindre betydning	-3	1	-5
Min vejleder og/eller lærer syntes det var bedst for mig (reference: ingen betydning)			
Stor betydning	-39**	-14**	-11*
Nogen betydning	-35**	3	-9**
Mindre betydning	-23**	3	-6
Jeg har lyttet til mine venners og/eller søskendes anbefalinger (reference: ingen betydning)			
Stor betydning	36**	21**	3
Nogen betydning	26**	20**	5
Mindre betydning	11**	12**	4

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 9. klasse og registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Sammenhængene er undersøgt ved hjælp af en multinominal logistisk regressionsmodel. Den afhængige variabel er spørgsmålet "Hvad skal du begynde på efter 9. klasse?". Den samlede referencegruppe for de forklarende variable er: mor med lang videregående uddannelse, familieindkomst på under 440.000 kr., etnisk dansker, 16 år, pige, bor i hovedstaden, meget dårligt informeret, har i mindre grad eller slet ikke snakket med forældrene om uddannelsesvalget og venner, forældre, vejleder/lærer og søskende har ingen betydning for uddannelsesvalget.

Note: Variablene der beskriver den faglige og sociale dimension, er konstrueret på baggrund af en faktoranalyse (se appendiks C).

Note: * = signifikant ved $p = 0,05$, ** = signifikant ved $p = 0,01$.

Appendiks C

Faktoranalyse

Af rapportens afsnit 4.1 fremgår det hvordan vi har operationaliseret begrebet uddannelsesparathed ved at inddele det i følgende tre dimensioner:

- Elevernes afklarethed om uddannelsesvalget
- Elevernes vurdering af deres faglige færdigheder, herunder om de har let ved at følge med i undervisningen og om de deltager aktivt i timerne
- Elevernes vurdering af deres personlige og sociale kompetencer, herunder om de har en god relation til deres klassekammerater og om de er gode til at hjælpe eller tage imod hjælp fra andre.

Udgangspunktet for operationaliseringen er de inspirationsmaterialer som Undervisningsministeriet har udarbejdet (Undervisningsministeriet 2010 a og Undervisningsministeriet 2010 b).

Den teoretiske operationalisering af begrebet ved at inddele det i de tre dimensioner har vi testet empirisk ved hjælp af en såkaldt faktoranalyse og en efterfølgende reliabilitetstest. Resultaterne af faktoranalysen bekræfter at de spørgsmål der måler elevernes uddannelsesparathed, med rimelighed kan kategoriseres ud fra de tre dimensioner afklarethed, faglige færdigheder og personlige og sociale kompetencer.

Faktoranalyse

Faktoranalyse er en eksplorativ statistisk metode der er velegnet til at undersøge om flere spørgsmål i datamaterialet måler samme underliggende dimension. Faktoranalysen beskriver hvilke spørgsmål der måler samme underliggende dimension, hvorefter det er op til evaluatoren at fortolke hvad den underliggende dimension repræsenterer.

Faktoranalysen baserer sig på alle 13 spørgsmål i spørgsmålsbatteri 12 i spørgeskemaet. Ud fra vores teoretiske forståelse af begrebet uddannelsesparathed burde spørgsmålsbatteri 12 måle to af de tre dimensioner af elevernes uddannelsesparathed: faglige færdigheder og personlige og sociale kompetencer. I første omgang fokuserer faktoranalysen på disse to dimensioner, da fak-

toranalysen er mest velegnet til at behandle spørgsmål der har samme sværskala, og hvor skalaen kan betragtes som interværskaleret. Dette gør sig gældende for spørgsmålsbatteri 12 hvor alle spørgsmål består af en syvpunktsskala. De tre spørgsmål der omhandler afklarethed, baserer sig ikke på en syvpunktsskala, men på tre forskellige sværskalaer. Efter faktoranalysen af spørgsmålsbatteri 12 vil vi dog alligevel inddrage de tre spørgsmål der ud fra den teoretiske operationalisering omhandler afklarethed. Disse resultater skal dog fortolkes med forsigtighed.

Resultater

Resultatet af faktoranalysen viser at udsagnene i spørgsmålsbatteri 12 overordnet set måler to forskellige dimensioner. Nedenstående tabel viser hvilke udsagn der måler de to dimensioner:

Resultat af faktoranalyse

Dimensioner	Udsagn
1. dimension	- Jeg klarer mig fagligt godt i skolen
	- Jeg har nemt ved at følge med i undervisningen
	- Jeg laver mine lektier
	- Jeg er god til at løse opgaver selvstændigt
	- Jeg er god til at koncentrere mig i undervisningen
	- Jeg deltager aktivt i undervisningen (fx rækker jeg tit hånden op og deltager i faglige diskussioner)
2. dimension	- Jeg er god til at tage imod hjælp fra andre (fx med lektier)
	- Jeg er god til at arbejde sammen med forskellige klassekammerater
	- Jeg er god til at lytte til mine kammerater hvis de har problemer eller er kede af det
	- Jeg er god til at sige fra over for mine kammerater hvis der er noget jeg ikke har lyst til

Note: Faktoranalysen er udført i SPSS og baserer sig på alle 13 spørgsmål i spørgsmålsbatteri 12 i spørgeskemaet til 9.-klasse-elever. Tre spørgsmål er ekskluderet fra den endelige analyse, da de ikke entydigt målte en dimension.

Analysen baseres på en principal component varimax-metode.

De udsagn der tilhører samme dimension, er karakteriseret ved at korrelere højt indbyrdes og ved i mindre grad at korrelere med udsagn der tilhører den anden dimension. Når vi skal tolke hvad de enkelte dimensioner repræsenterer, skal vi læse på tværs af de udsagn der måler dimensionen, og lede efter et overordnet begreb som udsagnene alle handler om. Første dimension er nærliggende at fortolke som en måling af elevens vurdering af egne faglige færdigheder og hvor aktivt eleven deltager i den faglige del af skoleaktiviteterne. Anden dimension handler derimod om elevens vurdering af deres personlige og sociale kompetencer.

Der er ekskluderet tre udsagn fra faktoranalysen: "Jeg er god til at hjælpe andre (fx med lektier)", "Jeg møder til tiden om morgenen og efter frikvartererne" og "Jeg har ikke et stort fravær". I den indledende faktoranalyse viste det sig at udsagnene kunne inddeles ud fra tre dimensioner, hvoraf de første to svarer til dimension 1 og 2 i ovenstående tabel, mens dimension 3 blev udgjort af to af de tre ekskluderede udsagn: "Jeg møder til tiden om morgenen og efter frikvartererne" og "Jeg har ikke et stort fravær". Denne dimension blev dog senere forkastet, da en reliabilitetstest viste at Cronbachs alfakoefficient kun var 0,62, hvilket efter gængse standarder (0,70) ikke sikrer at de to udsagn måler samme dimension. Til sammenligning har den faglige dimension en Cronbachs alfakoefficient på 0,90, mens den sociale og personlige dimension har en Cronbachs alfakoefficient på 0,73. Alfakoefficienten for dimension 1 og 2 kan ikke forbedres ved at ekskludere enkelte udsagn, hvilket indikerer at alle udsagn under hver dimension er relevante at inddrage og bidrager til reliabiliteten af hver dimension.

Udsagnet "Jeg er god til at hjælpe andre (fx med lektier)" er ekskluderet, da det ikke entydigt måler en dimension, men måler begge dimensioner. Dette kan skyldes at eleven skal have både sociale og faglige kompetencer for at hjælpe andre med lektier.

Faktoranalysen giver ikke et klart svar på hvor mange dimensioner udsagnene måler, og det er derfor op til evaluatoren at afgøre dette. Der findes ingen faste regler for hvor mange dimensioner man skal udvælge. I denne analyse har vi valgt at følge disse hyppigt anvendte kriterier: Alle dimensioner skal have en eigenvalue⁷ på over 1, og de udvalgte faktorer skal tilsammen forklare ca. 60-70 % af den samlede varians. Derudover skal de udvalgte dimensioner give teoretisk mening. Dimension 1 har en eigenvalue på 4,8, mens dimension 2 har en eigenvalue på 1,5. Hvis vi i stedet havde valgt tre dimensioner, ville den tredje dimension have haft en eigenvalue på under 1, nemlig på 0,81. De to dimensioner forklarer tilsammen 63 % af den samlede varians.

Dimensionen afklarethed

De tre spørgsmål der ud fra den teoretiske operationalisering måler dimensionen afklarethed, er:

- Hvornår besluttede du dig for hvad du skal efter 9. klasse?
- Hvor let eller svært har det været for dig at vælge hvad du skal efter 9. klasse?
- Hvor sikker eller usikker er du på at du har valgt rigtigt?

Spørgsmålene er ikke intervallskalerede og har ikke samme antal kategorier. Spørgsmålene opfylder derfor ikke betingelserne for at indgå i en faktoranalyse. EVA har alligevel valgt at udføre en selvstændig analyse hvori de tre spørgsmål inddrages sammen med spørgsmålene i spørgsmåls-

⁷ Eigenvalue er et mål for hvor stor en del af den samlede varians den enkelte dimension forklarer. Jo højere eigenvalue, jo større varians forklarer dimensionen.

batteri 12, da det vurderes at analysen kan give en indikation af om de tre spørgsmål måler en tredje, selvstændig dimension af begrebet uddannelsesparathed.

Resultatet af faktoranalysen viser at spørgsmålene måler tre dimensioner, hvoraf de to første svarer til de to dimensioner der er gennemgået i ovenstående, mens den tredje svarer til de tre spørgsmål der måler elevernes afklarethed. Dette indikerer at der meget vel kan være en tredje dimension af begrebet uddannelsesparathed der måler hvor afklaret eleven er om valget af uddannelse efter 9. klasse. Dette resultat skal dog fortolkes med varsomhed, da de tre spørgsmål ikke opfylder betingelserne for at indgå i en faktoranalyse.

Dimensionen der måler afklarethed, har en eigenvalue på 1,4, og alle tre spørgsmål måler entydigt kun denne dimension. Reliabilitetstesten viser at Cronbachs alfakoefficient er på 0,71, og at alle tre spørgsmål bidrager til reliabiliteten af dimensionen.

Litteratur

Andersen, Dines 1997: *Uddannelsesvalg efter 9 klasse. Delprojekt under forskningsprogrammet Uddannelse til alle*. SFI.

Baadsgaard, M. 2011: *Social arv i Danmark – Børns opvækstvilkår har enorm betydning for fremtiden*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2011.

BEK nr. 874 af 7.7.2010: *Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse*.

Danmarks Evalueringsinstitut 2010: *Evaluering af projektet Efterskoler – en indgang til det danske samfund*. Danmarks Evalueringsinstitut.

Hansen, Erik Jørgen 1995: *En generation blev voksen. Den første velfærdsgeneration*. SFI.

Jensen, Ulla Højmark 2003: *Det er sgu ikke lige mig – interview med unge der ikke er gået i gang med en ungdomsuddannelse*. AKF.

Jensen, Vibeke Myrup og Lisbeth Palmhøj Nielsen 2010: *Veje til ungdomsuddannelse. Statistiske analyser af folkeskolens betydning for unges påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse*. SFI

LBK nr. 671 af 21.6.2010: *Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v.*

LBK nr. 689 af 22.6.2011: *Bekendtgørelse af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler)*.

LBK nr. 998 af 16.7.2010: *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen*.

Pless, Mette og Noemi Katznelson 2005: *Niende klasse og hvad så? – en midtvejsrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. Center for Ungdomsforskning, DPU.

Pless, Mette og Noemi Katznelson 2007: *Unge veje mod ungdomsuddannelser. Tredje rapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde*. Center for Ungdomsforskning, DPU.

Pless, Mette 2009: *Udsatte unge på vej i uddannelsessystemet*. Ph.d.-afhandling, DPU, Aarhus Universitet.

PLS Rambøll Management 2003: *Evaluering af 10. klasseloven Hovedresultater*. PLS Rambøll Management.

Undervisningsministeriet 2010 a: *Klar, parat, uddannelse – inspiration om uddannelsesparathed*. Undervisningsministeriets håndbogserie nr. 12 – 2010.

Undervisningsministeriet 2010 b: *Fra 9. og 10. klasse til ungdomsuddannelse – hvordan?* Undervisningsministeriet 2010.